

Helsingin yliopisto
Taloustieteen laitos
Kuluttajaekonomia

**ELÄMÄÄ TAVAROIDEN KANSSA – omistamisen merkitykset iäkkäiden
kuluttajakertomuksissa**

MAISTERINTUTKIELMA KULUTTAJAEKONOMIASSA

MAATALOUS-METSÄTIETEIDEN MAISTERIN TUTKINTOA VARTEN

Emili Mynttinen

Kevät 2021

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution – Department Taloustieteen laitos	
Tekijä/Författare – Author Emili Mynttinen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Elämää tavaroiden kanssa – omistamisen merkitykset iäkkäiden kuluttajakertomuksissa			
Oppiaine / Läroämne – Subject Kuluttajaekonomia			
Työn laji / Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika/Datum – Month and year Toukokuu 2021	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 51 s. + liitteet 2
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tavarakulutuksen monipuolistumisen rinnalla sen yhteiskunnallinen ja yksilöllinen merkitys on kasvanut. Tutkielmassa tarkastelen merkityksiä, joita ikääntyneet kuluttajat liittävät omistamiseen ja omistamiinsa tavaroihin. Tutkin myös, miten suhde tavarahan tulee esiin heidän omistamisen kokemuksissaan. Omistamisen merkityksiä ja niiden muuttumista sekä henkilökohtaisen tavarasuhteen kehittymistä analysoin sosio-kulttuurisesta näkökulmasta. Tavoitteeni on tutkia ikääntyneitä kuluttajia, jotka ovat kokeneet elämänsä aikana suomalaisen kulutusyhteiskunnan murroksen ja kehityksen.</p> <p>Tutkimuksessani käytän laadullista tutkimusotetta. Keräsin tutkimusaineiston kesän ja syksyn aikana vuonna 2020 kirjoituskutsuna, jonka lähetin kirjoitusseuroille eri puolille maata. Kutsussa pyysin yli 55-vuotiaita kirjoittajia kertomaan omistamiseen liittämistään merkityksistä ja niissä tapahtuneista muutoksista elämän aikana. Tutkimusaineistoni koostuu 18 kirjoitelmasta, jotka ovat 58–84-vuotiaiden kuluttajien tuottamia. Aineiston erittelyyn ja tulkintaan olen soveltanut lähiluvun menetelmää. Analysoinnin apuna käytin aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta, joka tarkastelee kulutukseen liittyviä kulttuurisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä yksilön tavarasuhteen syntymistä ja kehittymistä.</p> <p>Kuluttajakertomuksissa ikääntyneet kuvaavat omistamisen merkityksiä järkevyyden, nautinnollisuuden ja luopumisen kautta. Järkeväksi koettua omistamista kuvaillaan kahdella tavalla: talonpoikaisena säästäväisyytenä ja vaatimattomuutena sekä keskiluokkaisena suunnitelmallisuutena ja kohtuullisuutena. Kirjoittajien kertomuksissa omistamisen nautinnollisuus tulee ilmi kiertoilmausten kautta ja sitä pyritään myös selittelemään ja perustelemaan. Ikääntyneiden omistamisessa tärkeissä tavaroissa korostuvat toiminnallisten ominaisuuksien sijaan niiden kantamat symboliset arvot, kuten muistot kirjoittajan henkilöhistoriaan liittyvistä ihmisistä ja tapahtumista. Iäkkäimmillä kirjoittajilla omistamiseen liitetyt merkitykset vaikuttavat heikkenevän ajan mittaan tuoden jopa tavaroista luopumisen ajankohtaiseksi vaihtoehdoksi.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Iäkäs kuluttaja, omistaminen, tavarasuhde, merkitys, kertomus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta / Taloustieteen laitos / Kuluttajaekonomia			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information Ohjaajat: Eliisa Kylkilähti, Visa Heinonen			

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Tavarat ja niiden omistamisen monet merkitykset.....	4
2.1 Tavaroiden kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet	4
2.2 Tavarasuhteen muutosprosessit	7
2.3 Suomalaisen kulutuskulttuurin kerrostumat	10
3 Tutkimuksen toteutus, aineisto ja menetelmät	16
3.1 Tutkimuskysymykset.....	16
3.2 Kirjoituskeruu ja aineiston esittely	17
3.3 Aineiston analyysi ja tulkinta	20
4 Iäkkäät tavaroiden omistajina.....	23
4.1 ”Suu säkkiä myöten” – omistamisen kohtuullisuus.....	23
4.2 ”Oi omistamisen ihanuus!” – omistamisesta nautintoa	27
4.3 ”Niissä pannuissa henkilöityy suvun naisten elämä” - vaalittu omaisuus.....	32
4.4 ”Huoleton on hevose-ton poika” – omistamisen taakka	35
5 Johtopäätökset	42
Lähteet	45
Liitteet	52

1 Johdanto

"Oma soppi, kissa, kahvi ja keinutuoli eivät enää riitä vanhalle Santralle. Elinvoimaisen vanhuksen tavoitteena on tänään jo oleva televisio."

Tämä kansanedustaja Kuusen (1961, 59) lause tiivistää osuvasti suomalaisen 60-luvun hengen. Siinä missä kansaa oli vielä muutama vuosikymmen sitten ohjeistettu sääntelyn kautta taloudellisuuteen ja säästäväisyyteen, nyt agraariseen elämäntyyliin tottuneet ikäihmiset alkoivat saada esimakua modernin kulutusyhteiskunnan hyödyketarjonnasta poliitikkojen kannustamina. Toisen maailmansodan jälkeen alkanut rakennemuutos käynnisti suomalaisten matkan kohti runsauden yhteiskuntaa (Heinonen 2000, 18). Yhdysvalloista käynnistynyt talousajattelu, jonka mukaan yksilön onni konkretisoituu valinnanmahdollisuuksien avartumiseen niin työelämässä kuin kuluttamisessa näytti suuntaa Suomellekin (ks. Galbraith 1958). Sitemmin televisiot ovat vaihtuneet laajakuvaversioihin ja arkipäiväisinä pitämiemme tavaroiden määrä on kasvanut nopeasti.

Tavarakulutuksen monipuolistumisen rinnalla sen yhteiskunnallinen ja yksilöllinen merkitys on kasvanut. Kunkin ajan kulutus on riippuvaista sille annetuista merkityksistä. Tavaroille ja omistamiselle annetut merkitykset muuttuvat myös elämänvaiheen mukaan (Kuoppamäki, Wilska & Taipale 2016, 462). Omistamista on pidetty perinteisesti ihanteellisena kulutusmuotona ja siihen on liitetty henkilökohtaisen vapauden ja turvallisuuden tunteita (Snare 1972, 200). Omistajalla on täydet oikeudet tavaraan, mikä toisaalta tuo vastuuta tavarasta, mutta toisaalta myös mahdollistaa vapauden päättää tavarankäytöstä. Omistajuuteen liitetään myös henkilön ja tavarankäytön välinen erityissuhde, joka on usein pitkäikäinen (Belk 1988, 160).

Tavaroiden ja omistamisen asema länsimaisessa nykyelämänmuodossa on muuttunut huomattavasti viimeisen vuosisadan aikana. Suomalaisten kulutusmenot ovat sadassa vuodessa yli kymmenkertaistuneet (Ahlqvist 2009, 5). Kulutuksen kasvu on heijastunut yksittäisten kuluttajien esineympäristön runsautena: tavallisessa suomalaisessa kodissa on arvioitu olevan 30 000–50 000 tavaraa (Kinnunen 2017, 7). Nykyistä tavarasuhdettamme on luonnehdittu sanoilla paljous, korvattavuus,

kertakäyttöisyys sekä kyltymätön uutuudenhalu (Lehtonen 2015, 6–7). Tavaroiden tehdään, käytetään ja merkityksellistetään, koska ihminen elää aina suhteessa materiaan (Miller 1987, 4).

Tavaroiden ja niiden omistamisen näkökulmasta ikääntyneet ovat tämän päivän sukupolvista kiinnostava kuluttajaryhmä, sillä he ovat kokeneet suomalaisen kulutusyhteiskunnan murroksen ja modernin massakulutusyhteiskunnan esiinmarssin. Suomalaisten kulutuskerrontaa tutkimalla on löydetty useita, edelleen kulttuurissamme vaikuttavia kulutuseetoksia, jotka ovat eri aikoina määrittäneet oikeanlaista ja ihanteellista tapaa kuluttaa (Huttunen & Autio 2009, 249). Näiden lisäksi sukupolvikokemusten on katsottu vaikuttavan tietyn kuluttajasukupolven kulutuskäytäntöihin (Roos 1987, 51–52). Ikääntyneiden suhteessa materiaan heijastuvat edelleen menneiden vuosikymmenten kulutushyveet, mutta myös nykyelämäntyyli. Pitkään suuntana on ollut kulutuksen yksilöllistyminen ja yksityisen omistamisen yleistyminen, mutta viimeisten parinkymmenen vuoden aikana jälkimaterialistiset arvot ovat nostaneet kannatustaan. Esimerkiksi Heiskanen (2001, 248–249) on esittänyt, että kulutuksen ensisijaisena päämääränä ei ole enää tavaroiden omistamisen tuoma taloudellinen turvallisuus, omavaraisuus ja riippumattomuus, vaan pyrkimys itsensä toteuttamiseen, valinnanvapauteen ja sosiaalisten suhteiden hoitamiseen.

Jälkimaterialististen arvojen kannatus on tyypillisesti liitetty nuoriin ikäluokkiin, jotka pitäessään aineellista hyvinvointia itsestään selvyytensä eivät motivoitu sen hankkimisesta samalla tavalla kuin aiemmat sukupolvet (Heiskanen 2001, 248–249). Sen sijaan ikääntyvien kulutustapoihin vaikuttavat tekijät ovat vähemmän tunnettuja (Kuoppamäki, Wilska & Taipale 2017, 457). Suomessa 55–65-vuotiaiden tulotaso on noussut ja eläkeikään ehtiessään kotitaloudet ovat tyypillisesti hankkineet elinkaarensa suurimman varallisuuden (Ahonen & Vaitinen 2015, 31). Tutkimusten mukaan halukkuus kuluttaa vaikuttaisi kuitenkin vähenevän iän karttuessa (Niemelä 2008, 57). Esimerkiksi suurten ikäluokkien osalta on todettu, etteivät ne ole niin merkittävä kuluttajaryhmä kuin tulo- ja varallisuustasosta voisi olettaa (Wilska 2004, 251). On kuitenkin esitetty, että eläkeikäisten merkitys kuluttajaryhmänä tulee jatkossa kasvamaan kahdestakin syystä: eläkeikäisten väestöosuus kasvaa (Tilastokeskus 2015) ja heidän keskimääräiset kulutusmahdollisuutensa ovat edellisiä sukupolvia paremmat (Ahonen & Vaitinen 2015, 39). Ikääntyneiden kuluttajakäyttäytymisen

ymmärtämiseksi onkin tärkeää ymmärtää niitä merkityksiä, joita kuluttajat liittävät omistamiseen (ks. Belk 1988, 139).

Tutkielmassa tarkastelen ikääntyneiden kuluttajien omistamisen merkityksiä ja niihin liittyvien tavarasuhteiden kehittymistä kulttuurisessa ja sosiaalisessa todellisuudessa. Tutkielma muodostuu aihetta pohjustavan tutkimuskirjallisuuden tarkastelusta, tutkimusasetelman esittelemisestä, tutkimusaineiston analyysistä ja johtopäätöksistä. Pohjustan tutkimustani luvussa kaksi kuvaamalla tavaroiden kulutukseen liittyviä kulttuurisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä yksilön tavarasuhteen syntymistä ja kehittymistä. Tuon iäkkäiden kuluttajien näkökulmaa esiin erityisesti kulutuseetosten kautta, jotka kuvaavat suomalaisessa yhteiskunnassa eri aikakausina vallinneita kulutushyveitä. Niissä tapahtuneet muutokset yhdessä sukupolvikokemusten kanssa tarjoavat viitekehyksen, jota vasten peilaan kulutusyhteiskunnan eri vaiheiden aikana eläneiden iäkkäiden kerrontaa omistamisen merkityksistä.

2 Tavarat ja niiden omistamisen monet merkitykset

Tässä luvussa perehdyn tavaroiden omistamiseen liitettyihin kulttuurisiin merkityksiin kulutussosiologisesta näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen, mitä tutkimuskirjallisuudessa on esitetty yksittäisen kuluttajan tavarasuhteen syntymistä ja syventymistä merkitykselliseksi omaisuudeksi. Esittelen myös kuluttajatutkimuksessa esiin nousseita, tietyille aikakaudelle ominaisia kulutuseetoksia, joiden on todettu ohjaavan kulttuuristen normien kautta kulutuksen malleja ja ihanteita. Käsittelen tarkemmin kolmea suomalaisessa yhteiskunnassa tunnistettua kulutuseetosta, jotka ovat talonpoikainen, keskiluokkainen ja ekologiseettinen. Niiden ja suomalaisia sukupolvia koskevan tutkimuskirjallisuuden avulla pyrin ymmärtämään iäkkäiden kuluttajien näkemyksiä kulutuksesta ja tavaroiden omistamisesta.

2.1 Tavaroiden kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet

Historiallisesti tarkasteltuna kulutustutkimuksen keskiössä ovat usein olleet omistamisen käytännöt (esim. Belk 1988; Campbell 1987; Snare 1972). Tutkijoiden suuri kiinnostus aihetta kohtaan ei sinällään ole yllättävää ”yksilöllistä omistamista” ja ”yksityisyyttä” korostavassa länsimaisessa kulutusyhteiskunnassamme (Heiskanen 2001, 248–249). Erityisesti amerikkalaisessa kulttuurissa omistaminen on pitkään nähty kulutuksen ihanteena, jonka on koettu tarjoavan niin yksilötasolla riippumattomuutta ja turvaa, kuin myös laajemmassa mittakaavassa vahvistusta valtion ja markkinoiden toiminnalle (Snare 1972, 200).

Kuluttajien tavaraan ja omistamiseen liittämiä merkityksiä voidaan tarkastella kulutuksen eri ulottuvuuksien kautta. Ilmonen (1987, 29–30) on erottanut toisistaan kulutuksen taloudellisen, tavaraopillisen, luovan ja symbolisen ulottuvuuden. Kulutuksen taloudellinen ulottuvuus ilmenee kansantalouden tasolla kulutuskysyntänä ja yksityisen kansalaisen näkökulmasta kulutustavaroiden hintojen suhteina (Ilmonen 1993, 203). Kulutuksen luova tai tuottava puoli tulee taas esiin silloin, kun tavaraa käytetään välineenä jonkin uuden luomisessa. Tämä voi tapahtua siten, että tavaran käyttäminen sen alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan luo kuluttajalle uusia merkityksiä ja kokemuksia tai sen epätavallinen käyttö synnyttää jopa uusia

keksintöjä. Tavaraopillisesta tai funktionaalista ulottuvuudesta on puolestaan kyse silloin, kun tavarankäyttöön otossa ja kulutuksessa painottuvat tavarankäytön materiaaliset ja tekniset ominaisuudet. Kulutuksen symbolinen ulottuvuus käsittää tavaroiden kulttuuriset merkitykset, jotka määrittävät niiden käyttöyhteyden. (mt. 204–206.)

Ilmosen (2004, 27) mukaan tavaroiden moniulotteinen luonne osoittaa sen, että tavaroiden käyttö ei rajoitu puhtaasti niiden materiaaliin ominaisuuksiin, vaan niillä on myös keskeinen rooli suhteissamme toisiin ihmisiin. Myös Lehtonen (2015, 6) on esittänyt ihmisten keskinäiseen kanssakäymiseen liittyvän aina myös erilaisia ei-inhimillisiä asioita. Lehtosen mukaan emme ole koskaan vain ihmisten kesken, vaan ”olemme toistemme kanssa tavaroiden kanssa” (mt. 5). Tuotteiden kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset ovat olleet enenevässä määrin kulutustutkimuksen kiinnostuksen kohteena 1980-luvulta lähtien (Arnould & Thompson 2005, 868). Aikoinaan jo Marx (1867/2008, 163) tiivisti ajatuksen tavaroiden symbolisuudesta kutsumalla kulutushyödykettä ”kummalliseksi olioksi”. Tällä Marx halusi kuvata sitä, miten tavaroilla on aina myös laajempia kuin vain materiaalisia merkityksiä. Douglas ja Isherwood (1980, 5) ovat sen sijaan käsittäneet tavarat itsessään neutraaleina, mutta esittäneet niiden käytön välittävän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisia merkityksiä. Omistamisen näkökulmasta tavaroilla voidaan esimerkiksi viestiä niistä arvojen hierarkioista, joiden takana niiden omistaja seisoo.

Elämämme tavaroiden kanssa on todettu olevan vahvasti kulttuurisidonnaista (Miller 2010, 52). Ilmonen (1983, 37) on esittänyt, että kulttuurin välittämät viestit sisältävät aina arvoasetelmia siitä, mikä on sosiaalisesti haluttavaa tai paheksuttavaa. Tavarat voidaan siten nähdä alustoina, jotka toistavat näitä kulttuurisia makutottumuksia (mt. 38). McCrackenin (1986, 81) mukaan moderneissa yhteiskunnissa kulttuuristen merkitysten verkosto muodostuu kulttuurin, kulutustavaroiden ja yksittäisten kuluttajien vuorovaikutuksessa. Mainonta ja muoti siirtävät kulttuurissa tuotetut merkitykset kulutustavaroihin, joista ne puolestaan siirtyvät kuluttajille kulutusrituaalien, kuten omistuksen ja ylläpidon avulla. Myöhemmin mallia on täydennetty niin, että merkitykset siirtyvät kulttuurin, tuotteen ja kuluttajan välisessä vuorovaikutuksessa (Turunen & Laaksonen 2011, 469). Myös kasvatuksella ja menneiden sukupolvien välittämällä kokemuksilla on nähty olevan keskeinen rooli tarpeidemme ja makutottumustemme muokkaamisessa (Ilmonen 1983, 37). Yksittäiset

kuluttajat noudattavat siten kulutusvalinnoissaan aina myös oman kulttuurinsa normeja ja tapoja.

Csikszentmihalyin ja Rochberg-Haltonin (1981, 38) mukaan tavaroiden symbolinen ulottuvuus palvelee pohjimmiltaan kahta pyrkimystä: halua erottautua tai kuulua joukkoon. Tavarat voivat toimia yksilöllisyyden korostajana ja keinona erottautua sosiaalisesta ryhmästä tai vaihtoehtoisesti niillä voidaan ilmaista kollektiivisuutta ja tiettyyn ryhmään kuulumista. Vaikka arkielämän kulutusvalinnat halutaan usein nähdä yksilöllisen tyylin määrittelemänä, kulutustutkijat ovat haastaneet tätä näkemystä. Esimerkiksi Bourdieu (1979, 80) on esittänyt, että kuluttajille on luonteenomaista erottua valinnoillaan ennemmin ryhminä kuin yksilöinä. Kuluttajat samaistuvat eri sosiaaliryhmiin, joita erottavat erilaiset tyylit. Esimerkiksi sosiologit ovat havainneet jo 1970-luvulla, että samaan sosiaaliseen luokkaan kuuluvat sisustavat olohuoneensa samankaltaisilla tuotteilla (Laumann & House 1970, 323). Myös suomalaisten kuluttajien kulutusvalintojen on todettu määrittävän pitkälti erilaisten sosiaalisten ryhmien sekä ”yleisen mielipiteen” mukaan (Wilska 2002, 209). Tavaroiden sisältämien viestinnällisten merkitysten välittyminen sosiaalisessa kanssakäymisessä edellyttääkin tavaroihin sisältyvän merkityskielen ja informaation ymmärtämistä (Douglas & Isherwood 1980, 5).

Materiaalisen kulttuurin ohella kulutustutkimus on tarkastellut tavaroiden omistamisen henkilökohtaisia merkityksiä psykologisesta näkökulmasta. Tutkimusten mukaan omistamisessa on kyse hyvin universaalista ja sisäsyntyisestä kuluttajakäyttäytymisestä, joka alkaa jo varhaisessa vaiheessa ihmisen kehitystä. Belk (1988, 139) on tarkastellut omistamisen roolia kuluttajan eri elämänvaiheissa ja tunnistanut neljä vaihetta: 1) lapsi oppii erottamaan itsensä ympäristöstä ja 2) muista ihmisistä tavaroidensa kautta, 3) omat tavarat toimivat nuorten ja aikuisten identiteetin ilmaisijana ja 4) omistetut tavarat auttavat ikääntyneitä saavuttamaan jatkuvuuden tunteen sekä valmistautumaan omaan poismenoon. Materialistinen itseilmaisu kietoutuu vahvasti etenkin nuoruuteen, mutta sen rooli ei iänkään karttuessa muutu merkityksettömäksi (mt. 160).

Tiivistetysti voidaan sanoa, että tavaroiden avulla ihmiset muodostavat käsitystä itsestään osana yhteiskuntaa, kommunikoivat niiden välityksellä sosiaalisen identiteettinsä ja ilmaisevat henkilökohtaisen makunsa (Ilmonen 2007, 70). Perinteiset

identiteetin rakentamisen lähteet, kuten työ, perhe ja sosiaaliset suhteet ovat saaneet rinnalleen kulutuksen (Gabriel & Lang 1995, 98). Toisaalta kotimaisissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, etteivät suomalaiset kuluttajat koe kuluttamisen ja tavaroiden hankkimisen olevan keskeinen osa heidän identiteettiään (Wilska 2002, 208).

2.2 Tavarasuhteen muutosprosessit

Tietyn tavaran merkitys yksittäiselle kuluttajalle tulee hyvin konkreettisesti esille siinä, miten suhde tavaran omistajan ja tavaran välille muodostuu ja syvenee. Ilmosen (2004, 46) mukaan tavarahan sitoutuminen edellyttää sitä, että siitä tehdään ensin oma. Omaksumisprosessissa kuluttaja omaksuu tavaran omakseen aluksi kognitiivisesti. Tavaroiden käyttöönotto vaatii erityistä taitoa ja hiljaista tietoa siitä, mihin käyttötarkoitukseen mikäkin tavara on hyvä, ja mihin ne eivät sovi ollenkaan (mt. 38). Tavaroiden omaksumisprosessi ei tapahdu kulttuurisessa tyhjiössä, vaan esimerkiksi tavaran muoto ja käyttötapa heijastavat yhteisöllisesti jaettuun käsityksiä oikein toimimisesta (Miller 2010, 52).

McCracken (1986, 79) on puolestaan kuvannut tavaroiden haltuunottoa (engl. possession rituals) eräänlaisena rituaalisena toimintana, jonka yhtenä tavoitteena on muokata persoonattomista massatuotetuista tavaroista henkilökohtaisia ja omistajan omaa maailmaa kuvastavia. Arkinen toiminta tavaroiden kanssa, kuten esimerkiksi tavaroiden siistiminen ja huoltaminen sekä niiden esitleminen muille ovat kuluttajien keinoja osoittaa tavaran omistajuutta. Samalla tavaroille annetut ennalta määritellyt kulttuuriset merkitykset täydentyvät tavarahan liittyvillä henkilökohtaisilla merkityksillä ja kokemuksilla. (mt. 79.) Käytön myötä tavaroihin jää jälkiä niiden omistajasta ja ne alkavat Lehtosen (2008, 12) sanoin kantamaan elämäkertoja.

Ilmosen (2004, 46) kuvaaman omaksumisprosessin mukaan tavaran tullessa kognitiivisesti yhä tutummaksi myös suhtautuminen siihen alkaa muuttua. Kun kokemus tavarasta kasvaa, siitä muodostuu myös aikaisempaa henkilökohtaisempi. Kun tuotteita käytetään ne erilaistuvat muista samanlaisista massatuotetuista tuotteista ja muovautuvat omistajalleen ainutlaatuisiksi (Lehtonen 2008, 12). Levy (1959, 206) on esittänyt, että käytämme useammin ja mieluummin sellaisia tavaroita, jotka tukevat omaa käsitystämme itsestämme tai siitä, millaisia haluaisimme olla. Käyttäessämme

usein tällaista tavaraa olemme myös taipuvaisia heijastamaan inhimillisiä tunteitamme ja toiveitamme käyttämiimme kulutusobjekteihin, jolloin ne alkavat kantaa osaa meistä, toisin sanoen ”minällisyyden auraa” (Ilmonen 2004, 41). Tavaraa aletaan kohdella omana tämän omaksumisprosessin päättyessä (mt. 42).

Ajatus tavaroiden kietoutumisesta osaksi omistajansa ”minällisyyttä” ei ole pelkästään käsitteellinen idea, vaan kuluttajien on myös käytännössä todettu koristelevan ja korvamerkitsevän massatuotettuja tavaroita itsensä näköisiksi. Tämä on nähty keinona tehdä niistä merkityksellisiä omistajalleen (Ilmonen 2004, 41). Esimerkiksi Luptonin ja Noblen (2002, 11) empiirisessä tutkimuksessa havaittiin, että akateemisen alan työntekijät pyrkivät yksilöimään työpaikalla käyttämänsä tietokoneen kahdella tavalla: koristelemalla sekä muokkaamalla. Koristeleva tapahtui lisäämällä tietokoneisiin erilaisia ulkoisia koristeita, joilla haluttiin lisätä koneen visuaalisuutta ja persoonallisuutta (mt. 11). Muokkaaminen merkitsi ohjelmiston ulkoasun uudelleen määrittämistä esimerkiksi muuttamalla koneen oletustaustakuvaa sekä järjestelemällä kansiot käyttäjälle sopivalla tavalla (mt. 15). Ilmonen (2004, 41) on esittänyt, että tämänkaltaiset personointimenetelmät koskevat todennäköisesti useimpia kulutusobjekteja, joskin ne saattavat vaihdella esimerkiksi sukupuolen ja iän mukaan.

Omaksumisprosessin on esitetty olevan tärkeä vaihe kaikessa kulutuksessa, jossa alun perin ”vieraat” tavarat sisällytetään osaksi jokapäiväistä ja rutinoitunutta käyttöä (Lupton & Noble 2002, 5). Myös Falk (1997, 76) on todennut nykyajan tavarapaljouden keskellä elävien kuluttajien pyrkivän pitkäaikaisempiin tavarasuhteisiin rakentamalla toinen toisensa kaltaisista massatuotteista oman näköisiä ja omaan esinemaailmaan sopivia. Falkin (1997, 76) mukaan tässä omaksumisprosessissa tavaroihin tarttuu tietynlainen mielen patina, vaikka ne fyysisesti säilyisivätkin ennallaan. Tämän prosessin myötä ”omat” esineet löytävät paikkansa kodin yksityisessä ja yhteisöllisessä esineympäristössä (mt. 77).

Belk (1988, 160) on korostanut oman menneisyyden merkitystä osana identiteettiä. Tällöin myös omistamamme esineet toimivat laajennettuna minuutena muodostaen kokoelman, johon sisältyy henkilöhistoriaa ja menneisyyden läsnä säilyttäviä muistoja. Falkin (1997, 76) mukaan juuri esinesuhteet edustavat minuutta paljaimmillaan, sillä niihin ei liity ihmissuhteisiin yhdistettyä vastavuoroisuuden

vaadetta. Tällaisten esineiden koetaan olevan vain ”minua varten”, eikä niihin liitetä tarvetta ottaa muita huomioon tai määritellä minuutta suhteessa toiseen (mt. 76).

Omaksumisprosessin lisäksi joistain tavaroista voi muodostua omistajalleen erityisen tärkeitä ja merkityksellisiä. Belkin (1988, 149) mukaan tällaisia vaalittuja tavaroita (engl. *cherished possessions*) arvostetaan pikemminkin niiden erikoislaatuisuuden ja tunteita herättävien ominaisuuksien takia kuin pelkästään tavarain toiminnallisuuteen liittyvistä syistä. Sukupuolen, iän ja kulttuurin on nähty vaikuttavan siihen, mitkä tavarat mielletään itselle merkityksellisiksi ja miksi (Wallendorf & Arnould 1988, 543). Csikszentmihalyi ja Rochberg-Halton (1981, 100) ovat tutkimuksessaan havainneet, että nuorten tärkeät tavarat liittyivät ikääntyneitä useammin esineiden toiminnallisiin ulottuvuuksiin. Ikääntyneet sen sijaan pitivät arvokkaimpina esineinään tavaroita, jotka eivät vaatineet käyttäjältään fyysistä toimintaa, kuten valokuvat, huonekalut ja kirjat (mt. 96). Ikääntyneiden on myös todettu perustelevan kiintymystään lempitavaraansa useammin sen henkilökohtaisella luonteella kuin tavaraan liittyvillä tuoteominaisuuksilla (Wallendorf ja Arnould 1988, 541). Tutkijat ovatkin esittäneet, että lapselle on tärkeää tulla nähdyksi toiminnan – kuten pelien ja leikkien - kautta, jossa tavarat ovat usein osallisena (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 100). Sen sijaan ikääntyneemmällä omakuva rakentuu oman menneisyyden muistojen ja läheisten ihmissuhdeverkostojen kautta, jotka usein ruumiillistuvat konkreettisiin esineisiin (mt. 100–101).

Tavarasta voi tulla omistajalleen merkityksellinen myös siihen nivoutuvien erilaisten muistojen kautta. Lehtosen (2008, 10) mukaan esimerkiksi lahjoihin liittyvät muistot voivat tuoda mieleen tavarain antajan ja muistuttaa menneestä juhlahetkestä. On myös todettu, että lahja-, perintö- ja muistoesineisiin sisältyvät merkitykset toimivat ”siltoina” ihmisten keskinäisissä suhteissa edustaen siten ihmissuhteiden aineellistumia (Falk 1997, 77). Iäkkäiden esineympäristö koostuukin usein muistoesineistä, jotka toimivat ikään kuin portfoliona muistuttaen menneistä ajoista ja ihmissuhteista sekä tekemällä näkyväksi omistajan minuuden jatkuvuuden (mt. 76).

Toisaalta tavaroihin kohdistuu muuttuvia arvoja ja tarpeita, jolloin niiden merkityskään ei säily muuttumattomana (Kopytoff 1986, 64). On mahdollista, että aiemmin merkityksellinen esine menettää arvonsa täysin, kun sitä tarkastellaan uudelleen. Ikääntyessä tavaroista ja niiden merkityksistä joudutaan usein käymään

neuvottelua. Eri tavarat liittyvät eri elämänvaiheisiin ja esimerkiksi lasten kotoa muutto tai leskeksi jääminen voi synnyttää halua käydä läpi omaa omaisuutta. Tässä vaiheessa myös luopuminen tavaroista voi tulla ajankohtaiseksi. McCracken (1986, 80) kuvaa kyseistä vaihetta luopumisrituaalien kautta. Rituaalit tulevat esiin tilanteessa, jossa omistaja joutuu luopumaan tavarasta esimerkiksi myymällä sen uudelle omistajalle. Rituaalien tarkoitus on tyhjentää tavara henkilökohtaisista merkityksistä, jolloin se tavallaan saadaan vaikuttamaan neutraalilta omistuksen siirtoa varten. (mt. 80.) On ymmärrettävää, että tärkeiden tavaroiden kohdalla luopuminen on erityisen vaikeaa.

Ikääntyneiden tavarasuhdetta ovat tutkineet erityisesti psykologian ja hoitoalan tutkimussuuntaukset. Näissä tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena on ollut usein merkityksellisten tavaroiden rooli siirtymävaiheessa, jossa ikääntyneet ovat muuttaneet omista kodeistaan palvelutaloihin (ks. Wapner, Demick & Redondo 1990; Kroger & Adair 2008). Ikääntyneillä kuluttajilla tavaroista luopumiseen on yhdistetty halu varmistaa tavaroiden merkitysten sekä oman kuolemattomuuden tunteen varmistaminen lahjoittamalla tai myymällä ne etukäteen valitsemille henkilöille, kuten omille sukulaisille (Price, Arnould & Curasi 2000, 196).

2.3 Suomalaisen kulutuskulttuurin kerrostumat

Omistamiseen ja tavaroihin liittyvien käytäntöjen ja prosessien lisäksi kulutustutkimuksessa on tunnistettu kulttuurisidonnaisia kulutuseetoksia, jotka ohjaavat sosiaalisten normien kautta omistamiseen ja tavaroiden kulutukseen liittyviä malleja ja ihanteita. Kulutuseetoksella tarkoitetaan kollektiivista, kulttuurisesti jaettua ymmärrystä oikeanlaisesta ja hyväksyttävästä kulutuksesta, joka kuvaa tietyille aikakaudelle ominaista kulutusta ja rahankäyttöä (Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 97). Eetosten katsotaan määrittelevän yhteisön jäsenten normikäsitystä: mikä on yhteisöllisesti toivottava tapa elää ja toimia (Heinonen 1998, 12). Kulutuksen mallit ja ihanteet eivät siis synny tyhjiössä, vaan ne ovat muovautuneet pitkän ajan kuluessa ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksen alaisena (Heinonen 2003, 133). Suomalaista kulutusyhteiskuntaa onkin luonnehdittu kerrostumaksi eri vuosikymmenten kulutuskäytänteitä ja -eetoksia (Autio 2019, 209).

Heinosen (1998, 378) mukaan 1900-luvun alkupuoliskolla suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsi talonpoikainen talouseetos, jossa oikeanlainen kuluttajuus perustui säästäväisyyden, taloudellisuuden ja ahkeruuden hyveisiin. Talonpoikaisen talouseetoksen katsotaan syntyneen protestanttisen etiikan vaikutuksesta, joka rantautui Suomeen uskonnollisten herätysliikkeiden kautta 1700-luvun lopulla (Karisto, Takala & Haapola 1985, 174). Protestanttisuuden keskeisiä arvoja olivat työnteko, yksinkertainen elämäntyyli sekä itsekuri, joita korostamalla kansaa kannustettiin taloudelliseen yritteliäisyyteen ja rahan ansaintaan (Weber 1905/1980, 113; Heinonen 1998, 13).

Sota-ajan raaka-aine- ja kulutustavarapulan vuoksi omavaraisuutta korostava talonpoikainen kulutuseetos heijastui pidättyväisenä suhtautumisena vaihdantaan ja markkinatalouteen myös sotien jälkeisen ajan Suomessa (Heinonen 1998, 381). Toisin kuin nykyisin kuluttamisen ei nähty olevan hyväksi kansantaloudelle ja hidastuneen tuotannon syyksi nähtiin liian suureksi paisunut kulutus (Heinonen 1998, 34–35). Talonpoikaiset kulutushyveet välittyivät kotitalouksille kotitalousneuvonnan ja kuluttajavalistuksen kautta (Heinonen 1998, 34). Myös kirkko ja koululaitos välittivät ennen modernin hyvinvointivaltion kehittymistä säästäväisyyden sanomaa kansalaisille yleisenä sosiaalisena hyveenä (Lindbeck 1997, 375). Rahaan, aikaan ja työhön kohdistuvalla säästäväisyydellä pyrittiin saamaan niukoista resursseista entistä enemmän irti (Heinonen 2004, 184). Omavaraisuuden ja säästäväisyyden hyveellä on siis ollut Suomessa pitkät juuret ja myös voimakas poliittinen kannatus. Muutos suhtautumisessa yksityiseen kulutukseen tapahtui vasta 1960-luvulla (Heinonen 1998, 245). Tuolloin talouspolitiikan muuttuessa kasvuhakuiseksi yksityinen kulutus alettiin nähdä yhtenä keinona sen toteuttamiseksi (mt. 245).

Ilmosen (1993, 177) mukaan suomalaisessa kulttuurissa rahaan, varallisuuteen ja kulutukseen on suhtauduttu kaksijakoisesti. Protestantismin perinteen mukaisesti rahanansainta kovalla työllä on toisaalta hyveellistetty, mutta samalla rahan huikentelevainen käyttö on tuomittu vahvasti (mt. 177). Protestanttisuuden vaikutuksesta tuhlailevaa kulutuskäyttäytymistä on pidetty sopimattomana ja moraalisesti kyseenalaisena (Heinonen 1998, 380). Talonpoikaisessa ajattelussa maataloustuottajana toimivan talonpojan kuului kieltäytyä nautinnoista tulevaisuuden hyväksi ja välttää ”turhaa” kulutusta (mt. 33).

Maatalous-Suomen työn eetosta painottava elämäntyyli alkoi kuitenkin hiljalleen murtua, kun toisen maailmansodan jälkeen Suomen kehittyminen moderniksi massakulutus-yhteiskunnaksi käynnistyi (Heinonen 1998, 246). Modernin kulutusyhteiskunnan tunnuspiirteiksi luetaan muun muassa kasvava kulutus henkilöä kohden, kaupungistuminen, edistynyt teknologia, vapaa-ajan lisääntyminen ja yhteiskunnallisen työnjaon eteneminen (Heinonen 2000, 11). Palkkatyön yleistyminen mahdollisti toimeentulon ja elintason nousun demokratisoitumisen, mikä puolestaan yhdenmukaisti kulutushanteita (Heinonen 1998, 254; Sarantola-Weiss 2003, 84). Nämä yhteiskunnalliset muutokset yhdessä loivat pohjan keskiluokkaiselle elämäntavalle.

Puhakka (2010) muodosti keskiluokkaisen kulutuseetoksen 1920–1950-luvuilla syntyneiden suomalaisten kulutuskerronnasta. Hänen mukaansa iäkkäiden kollektiivisessa ymmärryksessä vaikuttaa nykyisin talonpoikaisen kulutuseetoksen rinnalla keskiluokkainen kulutuseetos, joka on tuonut mukanaan talonpoikaisuutta sallivamman suhtautumisen nautinnolliseen kulutukseen (Puhakka 2010, 74). Keskiluokkaisuudessa korostuvat halu pysyä kehityksen mukana, kuitenkin olematta ensimmäisenä hankkimassa kaikkea uutta (Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 106). Palkkatyö ja siitä erottuva vapaa-aika siivittivät muutosta maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta keskiluokkaiseksi, mikä näkyi myös muutoksena kulutuksen ihanteissa (Alestalo 1990, 215–217). Keskiluokkaisuus määrittyi siis keskimääräisen ja tavallisen kulutuksen hyveellistämiseksi (Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 101).

Suomalaisen kulutustutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että viimeisten vuosikymmenten kuluessa suomalaisten kulutussuhteessa on tapahtunut siirtymä säästäväisyyden, taloudellisuuden ja ahkeruuden korostamisesta kohti hedonismia (Autio 2006, 135; Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 111). Modernin hedonistin on kuvattu tavoittelevan kokemuksia ja tunteisiin liittyviä elämyksiä määrällisen kuluttamisen sijaan (Campbell 1987, 86; Autio 2006, 30). Erilaiset luksusbrändit, lomamatkat, sisustaminen, ravintolapalvelut, kotiteatterit ja muut nautintoa ja iloa tuottavat kulutuskäytännöt ovat tulleet osaksi normaalia elämää (ks. Autio 2019). Kulutusyhteiskunnan nautinnoista ovat päässeet osallisiksi myös talonpoikaisessa kulttuurissa varttuneet ikääntyneet kuluttajat. Suomalaisten on kuvattu muuttuneen vuosisadan alkupuolen kuuliaisista alamaiskansalaisista tarpeensa tunteviksi asiakkaiksi (Haanpää 2009, 67).

Huolimatta kulutuskulttuurimme siirtymisestä kohti hedonistisempaa elämäntapaa, Heinosen (2004, 179) mukaan talonpoikainen eetos näkyy edelleen taustalla vaikuttavana tekijänä ja tulee esiin varsinkin vanhempien sukupolvien asenne- ja arvomaailmassa aina nykypäivään asti. Myös Huttunen ja Autio (2010, 151) ovat tutkimuksessaan tulleet siihen tulokseen, että agraarisen eetoksen hyveet säästäväisyydestä ja omavaraisuudesta vallitsevat yhä myöhäismodernissa kulutusyhteiskunnassamme. Suomessa kaupungistuminen tapahtui muihin pohjoismaihin verrattuna nopeasti 1970-luvulla, joten maalla opittu säästäväisyysvetos siirtyi muuton mukana myös kaupunkikulttuuriin (Heinonen 2000, 8–20). Mutta kuten myöhemmät tutkimukset ovat osoittaneet, talonpoikainen kulutuseetos ei yksin riitä kuvaamaan nykypäivän ikääntyneiden kuluttajien kulutuspuhetta (Puhakka 2010; Autio, Huttunen & Puhakka 2010). Talonpoikaisen kulutuseetoksen mukaisesta säästäväisyyden ihanteesta on muovautunut moderni järkevän kuluttamisen hyve. Tässä keskiluokkaisessa eetoksessa on paikkansa ahkeralla palkkatyöllä ansaitulle kulutukselle.

Viimeisinä vuosikymmeninä voimistunut globaali ympäristöliike on heijastunut myös suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisesti iäkkäämpien kuluttajien kulutuspuhetta ohjaavien talonpoikaisen ja keskiluokkaisen kulutuseetoksen rinnalle on rakentunut ekologiseettinen kulutussuuntaus. Kulutuksen ja ympäristöongelmien yhteys alkoi tulla yleisempään tietoisuuteen vasta 1980-luvulla (Huttunen & Autio 2010, 150). Ympäristöystävälliseksi kuluttamiseksi ymmärretään tyypillisesti uusien tuotteiden ostamisen välttäminen, laadukkaiden ja pitkäikäisten tuotteiden ostaminen, kierrättäminen sekä ympäristömerkittyjen tuotteiden ostaminen (Autio 2006, 51–54).

Suomalaisten kulutustutkimusten mukaan huoli ympäristöstä ja sen myötä maltillinen vihreä kuluttaminen ovat vähitellen saaneet jalansijaa oikeutettuna osana suomalaista kulutuskulttuuria ja -puhetta (Moisander 2004, 291). Esimerkiksi Huttunen, Autio ja Strand (2010, 114) havaitsivat kuluttajaelämäkertoja analysoidessaan kaikenikäisten kirjoittajien yhdistävän kuluttamisen ympäristöongelmiin. Kirjoittajat kuvasivat pyrkimyksiään pienentää kulutuksen haittoja muun muassa kierrättämällä ja välttämällä ”turhaa kulutusta” (mt. 114). Moisanderin (2001, 161–164) mukaan suomalaiset kuluttajat edustavat tässäkin asiassa kohtuullisuutta: ideaalina vihreänä kuluttajana pidetään kuluttajaa, joka ”säästää planeettaa” tekemällä pieniä päivittäisiä kulutusvalintoja, kuin ryhtymällä radikaaleihin ympäristötekoihin. On myös esitetty,

että ympäristöhuoli on kehittynyt tietynlaiseksi hyveeksi, joka kaikkien kunnollisten kansalaisten tulisi ottaa huomioon puhuessaan kulutuksesta (Huttunen & Autio 2010, 150).

Tutkimukset ovat tukeneet myös käsitystä siitä, että nuorille kuluttajille hedonistiset ja materialistiset asenteet ovat ikääntyneisiin verrattuna tyypillisempiä (Kuoppamäki, Wilska & Taipale 2017, 462). Vanhemmilla kuluttajilla sen sijaan on todettu esiintyvän useammin taloudellisia, eettisiä ja ympäristömyönteisiä asenteita kulutusta kohtaan (mt. 462). Pulkkinen ja Poletin (2010, 99) tutkimuksen mukaan henkilökohtaiset arvot vaikuttaisivatkin muuttuvan ikääntymisen myötä yhä utilitaristisempaan suuntaan, jossa hyväntahtoisuus, kuten muista ihmisistä ja luonnosta huolehtiminen nousivat elämässä keskiöön.

Toisaalta eri-ikäisten vastuullisissa kulutuskäytännöissä on havaittu myös eroja. Siinä missä nuorille kuluttajille näyttävät ostoboikotit ja tiettyihin eettisiin ja ekologisiin epäkohtiin keskittyminen ovat tyypillisiä esimerkkejä vastuullisesta kuluttamisesta, vanhemmilla ikäluokilla vastuullisuus ilmenee usein kokonaisvaltaisena ja huomiota herättämättömänä elämäntapana (Wilska 2011, 202). Tämä tuli esiin esimerkiksi tutkimuksessa, jossa perinteinen kulutuksen vähentäminen sekä energian ja veden säästäminen olivat tyypillisintä vastuullista kulutusta vanhemmille ikäryhmille (Wilska, Nyrhinen, Uusitalo & Pecoraro 2013, 17–18). Ympäristötietoisuuden kasvaessa nykyajan materialistisessa yhteiskunnassa sekä nuorten että vanhempien kuluttajien osana on tasapainoilla vastakkaisten kulutustyylien välillä. On esitetty, että kulttuurisesti rakentuneet kulutuseetokset normeineen tarjoavat kuluttajille keinon hallita jokapäiväistä elämäänsä markkinoilla (Huttunen & Autio 2010, 151).

Kulttuurisidonnaisten kulutuseetosten ohella sukupolvikokemusten on katsottu vaikuttavan tietyn kuluttajasukupolven kulutuskäytäntöihin. Roos (1987, 51–52) on erottanut suomalaisesta elämänkerta-aineistosta neljä sukupolvea: 1900-luvun alussa syntyneen sotien ja pulan sukupolven, 1920 -ja 30-luvulla syntyneen sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolven, sodan aikana ja heti sen jälkeen syntyneen suuren murroksen sukupolven, ja 1950-luvulta eteenpäin seuranneen lähiöiden sukupolven. Roos (1987, 51–52) on nimennyt kunkin näistä sukupolvista elämäkerralliseksi yhteisöksi, johon kuuluvat jakavat tunnistettavalla tavalla samankaltaisia elämäkokemuksia.

Iso osa sukupolvia koskevasta tutkimuskirjallisuudesta on tukenut käsitystä, jonka mukaan merkittävillä kulttuurisilla ja yhteiskunnallisilla tapahtumilla on vaikutuksia niiden kokeneiden sukupolvien arvoihin ja asenteisiin (Carr, Gotlieb, Lee & Shah 2012; Mannheim 1952). Tutkijat ovatkin esittäneet, että yksittäisen sukupolven jakama arvomaailma voi säilyä suhteellisen muuttumattomana koko heidän elinaikansa ajan (Parment 2013, 197). Nuoruudessa yhdessä jaetuilla sukupolvikokemuksilla voi siten olla pitkäkestoisia vaikutuksia sekä yhteiskunnallisesti että henkilöhistoriallisesti (Hoikkala & Paju 2002, 14).

3 Tutkimuksen toteutus, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessani käytän laadullista tutkimusotetta. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on yleistämisen sijaan kuvata jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai tarjota teoreettisesti merkityksellinen tulkinta jostakin ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Laadullisten tutkimusmenetelmien avulla kiinnostus voidaan kohdistaa nimenomaan tutkittavien näkökulman ja heidän äänensä esiin tuomiseen (Hirsjärvi & Hurme 2004, 28). Kirjoituskeruulla kerätyn aineiston kautta ikääntyneet pääsivät kuvaamaan omin sanoin suhdettaan tavaroihin ja omistamiseen kulutuskäytäntönä.

3.1 Tutkimuskysymykset

Kuluttajien suhde tavaroihin yksilöllisenä ja kollektiivisena ilmiönä on ollut näkökulmana useassa kuluttajaekonomian maisteritutkielmassa aikaisempina vuosina. Omistamista ja tavarasuhdetta on näissä tutkielmissa lähestytty usein erilaisten kuluttajaryhmien ja kulutustapojen näkökulmasta. Esimerkiksi Kilpeläisen (2018) maisteritutkielmassa kiinnostuksen kohteena oli minimalistista elämäntyyliä noudattavat kuluttajat, jotka tavoittelivat hyvinvointia ja tasapainoista arkea kyseenalaistamalla kulutukseen ja tavaroiden omistamiseen perustuvan länsimaisen elämäntyylin. Avikainen (2010) puolestaan tutki lainaamopalvelun käyttäjien suhdetta tavaroiden omistamiseen ja sen vaihtoehtoiseen kulutusmuotoon, vuokraamiseen. Oman tutkimukseni näkökulmasta kiinnostavaa tässä tutkielmassa oli se, että haastateltavat liittivät omistamisen useimmiten vanhempien ikäluokkien kulutuskäyttäytymiseen ja vuokraamisen nuorempien omaksumiin kulutustapoihin (mt. 72). Ehkä lähimpänä omaa tutkimusotettani on Puhakan (2010) ikääntyneisiin keskittynyt tutkielma, jossa tarkasteltiin kulutuksen ja rahankäytön hyveitä 1920–1950-luvuilla syntyneiden kuluttajaelämäkerroissa. Tämän tutkielman tuloksia olen peilannut myös tässä tutkielmassa.

Tutkimukseni lukeutuu kulutussosiologiaan (Ilmonen 2007, 27) sillä tutkin vanhempien sukupolvien jakamia omistamisen merkityksiä suomalaisessa kulutuskulttuurissa. Tarkastelen yli 55-vuotiaiden kirjoittajien omistamiseen liittämiä

merkityksenantoja kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa sitoen ne kulutuseetoksiin (Heinonen 1998; Puhakka 2010) sekä suomalaisia sukupolvia koskevaan tutkimuskirjallisuuteen (Roos 1987). Kuluttajakäyttäytymistä ei voida ymmärtää ilman, että ymmärretään tarkemmin omistamista ja siihen liitettyjä merkityksiä (Ilmonen 2007, 27; Belk 1988, 139). Merkityksellä tarkoitan niitä arvoja ja sisältöjä, joita omistajat omistamiseen ja omistamiinsa tavaroihin liittävät.

Olen rajannut tarkasteluni yli 55-vuotiaisiin kuluttajiin, sillä varallisuustietojen mukaan ikäryhmä 55–74-vuotiaat ovat ehtineet elämänsä aikana kerryttää eniten omaisuutta muihin ikäryhmiin verrattuna (Tilastokeskus 2016). Aineiston kirjoittajista käytän termiä ikääntyneet, jolla yleensä viitataan yli 65-vuotiaisiin (ks. Koskinen, Nieminen, Martelin & Sihvonen 2003, 28). Tämä nimitys sopii valtaosaan kirjoittajista, vaikka nuorimpia kirjoittajia voisi kutsua myös ikääntyviksi. Tarkemmin kirjoittajien ikää käsittelen omistamiselle annettujen merkitysten kautta.

Tutkielmani tutkimuskysymyksiksi voidaan tiivistää seuraavat kaksi kysymystä:

1. Millaisia merkityksiä 55+ -kuluttajat liittävät omistamiseen ja miten ne muuttuvat elämän aikana?
2. Millaisista tavarasuhteista on kehittynyt ikääntyneille erityisen merkityksellisiä?

3.2 Kirjoituskeruu ja aineiston esittely

Tutkielmani aineisto koostuu kirjoituskeruuna tuotetuista teksteistä, jotka keräsin yliopiston e-lomakkeella kesäkuun ja marraskuun välisenä aikana vuonna 2020. Alkuperäinen suunnitelmani oli toteuttaa aineistonkeruu teemahaastatteluin, mutta keväällä puhjennut koronapandemian takia kasvokkain tapahtuvat haastattelutilanteet olisivat olleet iäkkäämmistä ihmisistä koostuvalle kohderyhmälle terveysuhka. Luovuin myös ajatuksesta kerätä aineistoni etähaastatteluin, sillä luottamuksellisen ja välittömän ilmapiirin luominen puhelimen tai netin välityksellä toisilleen entuudestaan tuntemattomien haastateltavien ja haastattelijan välille olisi ollut haasteellista. Siten aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kirjoituskeruu, jota on aikaisemminkin hyödynnetty erityisesti kuluttajaekonomian tutkimusperinteessä, niin

maisterin (Puhakka 2010; Kylkilahti 2012) ja tohtorin tutkinnon lopputöissä (Autio 2006; Kylkilahti 2018) kuin alan muissa tutkimuksissa (Autio & Heinonen 2004; Strand & Autio 2010).

Yleisesti ottaen kirjoituskeruut ovat suosittu ja tuottoisa tiedonkeruun tapa Suomessa (Taira 2004, 42–43). Suomalaisen Kirjallisuuden seuran kansanrunoarkisto on toiminut keruumenetelmän suunnannäyttäjänä ja suomalaisen perinneaineiston kartuttajana jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien järjestämällä satoja erilaisia kirjoituskilpailuja ja erilliskyselyitä (Hynninen 2011, 259). Sittemmin kirjoituskeruita on hyödynnetty erityisesti yhteiskuntatieteiden, kansanperinteen sekä historian alalla kartoittamaan ihmisten omakohtaisia kokemuksia sekä toisaalta sitä, miten ja miksi erilaisista ilmiöistä kerrotaan (Pöysä 2006, 223–228).

Muihin laadullisen tutkimuksen aineistonkeruisiin, kuten haastatteluihin verrattuna kirjoituskeruu on tilanteena täysin omanlaisensa. Tuomea ja Sarajärveä (2009, 125) mukailleen, kirjoittaminen on hyvin yksityinen kokemus, jossa kirjoittajan seuralaisena ovat vain hänen omat ajatuksensa, motivaationsa, kokemuksensa ja kirjoitusvälineensä – toisin sanoen mikään vuorovaikutussuhde ei häntä häiritse. Hyvänä puolena kirjoituskeruun hyödyntämisessä tiedon tuottamisessa voidaankin pitää sitä, että tutkittavalla on vapaus päättää, mistä asioista hän kertoo (Syrjälä & Numminen 1988, 70). Tällöin kirjoittaja saa aktiivisen toimijan roolin, eikä häntä nähdä vain tutkimuksen objektina. Tutkija ei jäsennä etukäteen valmiiksi tarinaa, vaan tutkittava tekee sen itse (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125).

Henkilökohtaisten dokumenttien, kuten kirjoituskeruiden käyttö tutkimusaineistona edellyttää kuitenkin tiedonantajalta kykyä ja lahjoja ilmaista itseään kirjallisessa muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84) sekä halua toimia omien ajatustensa ja muistojensa kirjaajana (Pöysä 2006, 226). Varmistaakseni mahdollisimman hedelmällisen tutkimusaineiston, lähetin sähköpostilla kirjoituskeruukutsun kolmellekymmenelle kirjoitusseuralle ympäri Suomen, jotka koostuivat niin vapaa-ajallaan kuin ammatikseenkin kirjoittavista jäsenistä. Kirjoituskutsussa (liite 1) kerroin tarkastelevani maisterintutkielmassani yli 55-vuotiaiden ajatuksia omistamisesta ja sen merkityksestä heidän elämässään. Sain yhteensä kolmeltatoista kirjailijayhdistykseltä ja -seuralta vahvistuksen, jossa he kertoivat jakaneensa kutsuani omissa kanavissaan,

kuten Facebook-sivuillaan ja sähköpostilistansa kautta. Lisäksi jaoin kirjoituskutsua sosiaalisessa verkostossani heille, joiden tiesin nauttivan kirjoittamisesta.

Muotoilin kirjoituskutsun mahdollisimman monipuoliseksi ja avoimeksi. Laajemmilla kysymyksillä halusin varmistaa, että kirjoitukset mahdollistavat omistamisen käsittelyn kirjoittajien omista lähtökohdista ja nostaisivat siten mahdollisesti esiin myös odottamattomia tulkintoja ja näkökulmia. Apukysymyksillä pyysin vastaajia kirjoittamaan esimerkiksi heidän muistorikkaista tavaroistaan, suhteesta omistamiseen ja sen mahdollisesta muuttumisesta elämän aikana, omistamisen taustalla vaikuttavista motiiveista sekä kokemuksista vaihtoehtoisista kulutustavoista, kuten vuokraamisesta tai palveluiden käytöstä. Arvoin kaikkien henkilötietojensa antaneiden vastaajien kesken 100 euron lahjakortin.

Kirjoituskeruuseen otti yhteensä osaa 18 kirjoittajaa (liite 2). Kirjoittajista vanhin oli syntynyt 1937, nuorin puolestaan 1963 eli vastaajat olivat aineistonkeruun aikana 58–84-vuotiaita. Ikänsä puolesta suurin osa kirjoituskutsuun vastanneista oli eläköitymässä tai jo eläkkeellä, kuten osa mainitsi teksteissään. Tämänyyppinen muistelu innosti erityisesti yli 60–70-vuotiaita kirjoittajia. Kahdeksastatoista vastaajasta 14 oli naisia ja neljä miehiä. Aineiston naisvoittoisuus ei sinällään ole yllättävää, sillä yleisesti suurelle yleisölle osoitetut kirjoituskilpailut, kirjoittajakutsut ja teemahaastattelut ovat lähes poikkeuksetta naisvoittoisia (Suurpää & Vehkalahti 2014, 8). Oletettavasti myös kirjoitusseuroissa ja -yhdistyksissä on naisia miehiä enemmän. Kirjoitusaihe itsessään tuskin on rajannut miesvastaajia ulkopuolelle. Vastaajat olivat kotoisin eri puolilta Suomea sekä eri kokoisilta paikkakunnilta.

Kirjoitusten pituutta tai tyyliä ei ollut ennalta määritelty kirjoituskutsussa, vaan kirjoittajilta pyydettiin vapaamuotoisia ja omakohtaisia kirjoitelmia omistamisesta. Kirjallista aineistoa muodostui yhteensä 26 sivua. Kirjoitukset olivat keskimäärin vajaan sivun mittaisia, pisin viisisivuinen. Kuten kirjoituskeruissa yleensäkin, kirjallisena tutkimusmateriaalina aineisto oli melko heterogeeninen. Useimmissa teksteissä kerronta eteni elämäkerrallisena tarinana, jossa suhdetta omistamiseen ja sen muuttumista kuvattiin kronologisesti ja paikoitellen myös hyvin tarkasti yksittäisiin muistoihin syventyen. Erityisesti iäkkäimmät kirjoittajat kokivat tärkeäksi avata lapsuuden kasvuolosuhteiden ja tapahtumien vaikutusta heidän nykyiseen suhtautumiseensa omistamiseen ja kulutukseen. Osassa teksteistä aiheen käsittely

tapahtui yleisemmällä tasolla ja enemmän nykyhetkeen painottuen. Kirjoittajan persoonallisuudesta ja kirjoitustyylistä riippuen kerronta vaihteli eläväisistä ja tunneilmaisultaan rikkaista teksteistä asiatyylisempiin ja pelkistetympiin kuvauksiin omistamisen ja omistettujen tavaroiden merkityksistä.

Tietosuojakäytäntöjen huomioimiseksi olen muuttanut aineistoni kirjoittajien nimet sekä poistanut paikkakunnat tekstisitaateista. Poisjätetyt kohdat olen merkinnyt katkoviivalla (--). Syntymävuoden ja sukupuolen olen säilyttänyt, sillä ne ovat olennainen osa tutkimukseni analyysia ja näkökulmaa. Lisäksi siteeraamistani tekstikatkelmista olen korjannut pienet kirjoitusvirheet pois.

3.3 Aineiston analyysi ja tulkinta

Lähden liikkeelle ajatuksesta, että omistamiseen liittyvät yksityiset merkityksenannot eivät synny tyhjiössä, vaan ne ovat lähtöisin kollektiivisesta tajunnasta ja yhteisöllisesti jaetuista arvoista ja hyveistä (Stahl 1977, 17). Pyrinkin hahmottamaan analyysillani sitä prosessia, jossa henkilökohtainen ja kulttuuri kohtaavat. Koska yhteisölliset merkitykset vaihtelevat myös kulttuurien välillä (Moilanen ja Räihä 2018, 54), peilaan keräämiäni kuluttajakirjoituksia erityisesti suomalaista kulutus-kulttuuria ja yhteiskuntaa käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen (esim. Autio 2019). Kirjoittajat ovat kuvanneet tutkimuksen aihetta sekä kulutuksen että omistamiensa tavaroiden kautta. Olen ymmärtänyt omistamisen sellaisena kuin kirjoittajat ovat sen tulkinneet.

Kirjoituskeruu-aineistoni analyysimuotoa voidaankin luonnehtia *teoriaohjaavaksi analyysiksi* (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96), jossa aikaisempi omistamista ja kulutusta käsittelevä tutkimustieto toimii apuna analyysini etenemisessä. Pystyäkseen paikantamaan aineistosta kulttuurisia konteksteja, tutkimuksen tekijänä minulta edellytetään ennakkotietämystä tutkimuskohteeseen liittyvistä kulttuurisista stereotyyppioista, diskursseista ja säännöistä. Willmanin (2001, 73) sanoin kulttuuristen kontekstien hahmottaminen auttaa tutkijaa tunnistamaan kirjoittajien tapoja vakuuttaa ja vaikuttaa lukijaan, sekä auttaa ymmärtämään, miten kirjoittajat käyttävät kulttuuria ja kieltä kerrontansa välineinä.

Kuten Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat (2009, 141) aineistojen lukeminen kulttuurituotteina vaatii tieteenfilosofisesta näkökulmasta uudenlaista suhtautumista

tietoon ja ympäröivään maailmaan. Tällaisten tekstien tulkinta- ja analyysitavoissa keskeistä on unohtaa yhden ainoan totuuden etsiminen ja sen sijaan ymmärtää yksittäiset kertomukset mahdollisina todellisuuksina, jotka yhdessä rakentavat käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Ymmärränkin keräämäni kuluttajakirjoitukset sosiaalisesti konstruoituneina eli erilaisista merkityksistä, tulkinnoista ja säännöistä rakentuneina todellisuuksina, joissa niiden kirjoittajat elävät (Alasuutari 2011, 60). Näin ollen tulkitsen aineistoani *näytenäkökulmasta*. Kyseisessä tutkimusotteessa aineisto ei heijasta todellisuutta sellaisenaan, vaan kuvaa ainoastaan palaa tutkittavasta ilmiöstä (Alasuutari 2011, 114). Näytenäkökulma ei voi tässä mielessä tarjota väärää tietoa, sillä näytteen ajatus on nostaa esiin kirjoittajien omaa todellisuutta ja kokemuksia (mt. 115). Kertomusten paikkansa pitävyyden sijaan omassa tarkastelussani merkittävää onkin se, millaisista omistamisen kollektiivisista merkityksistä yksittäiset kuluttajakertomukset rakentuvat.

Kuluttajakertomusten mahdollisilla ”muistivirheillä” tai fiktion värittämällä kerronnalla ei siis ole huomattavaa merkitystä analyysini tai tuloksieni pätevyteen, sillä tutkimukseni tavoitteena ei ole muodostaa ”suurta totuutta” ikääntyneiden omistussuhteesta. Lisäksi kokemushistoriallisesta näkökulmasta tarkasteltuna yksittäiset muistot ja kokemukset ovat jo itsessään kirjoittajille itselleen aitoja. Analyysini kannalta kertomusten totuudenmukaisuutta kiinnostavampaa onkin se, miten ikääntyneet kuluttajat ovat vapaasti muistaneet, muistelleet ja kirjoittaneet omistamissuhteestaan ja miten he ovat halunneet ilmaista näkemyksiään omistamisesta.

Analyysini apuvälineenä hyödynsin lähiluvun metodia, jossa laadullista aineistoa pyritään lukemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja järjestelmällisesti laajempien merkitysten ja kokonaisuuksien hahmottamiseksi (Moisander & Valtonen 2006, 114). Lähiluku on prosessi, joka alkaa aineiston ensimmäisestä lukukerrasta ja etenee tulkintaa syventävinä, muuttavina ja kyseenalaistavina myöhempinä lukukertoina (Pöysä 2010, 338–340). Lähiluvun tekniikoista hyödynsin kategorioiden ja sanastojen sekä kerronnallisten yhteneväisyyksien ja toistumien etsimistä (Moisander & Valtonen 2006, 115). Kiinnitin analyysissä huomioni myös kirjoittajien argumentaatioon ja retoriikkaan, tavoitteenani erottaa kirjoituksista sekä suoria että epäsuoria viittauksia, toisin sanoen kulttuurisia viestejä omistamiseen ja kulutukseen liitetyistä normistoista ja yhteisöllisistä uskomuksista. Normatiivinen kielenkäyttö ja

kerronta paljastavat puheessa ja teksteissä sen, että kirjoittaja tiedostaa asiaan liittyvän sosiaalisen normin tai normiston ja kommentoi sitä suorasti tai epäsuorasti (mt. 115).

Kirjoitusten tulkitsemisessa huomionarvoista on myös se, että ne sisältävät paljon muisteluun perustuvaa tekstiä liittyen omistamisen rooliin eri elämänvaiheissa. Tutkimukseni voidaankin katsoa kuuluvaksi muistitietotutkimuksen piiriin (esim. Pöysä 2006). Kansainvälisessä tutkimuksessa muistitiedoksi on ymmärretty ainoastaan suullinen historia (engl. oral history) eli tavallisesti erilaisin haastattelumenetelmin tuotettu aineisto, mutta suomalaisessa tutkimusperinteessä myös kirjalliset muisteluaineistot on sisällytetty muistitietotutkimuksen kenttään (Fingerroos & Haanpää 2006, 27). Muistitietotutkimuksen tarkoituksena on monipuolistaa erilaisia menneisyyden tulkintoja tai vallitsevia totuuksia (mt. 27). Aineiston kirjoituksia tulkitessani pidinkin mielessäni sen, että vastaajien tekstit kiinnittyvät aikaan kahdessa suunnassa: nykyisyyttä luetaan menneisyydestä ja toisaalta menneisyydestä kerrotaan nykyisyydestä käsin. Muisti siis valikoi, muokkaa ja muuntaa tallentamaansa aineistoa, ja siihen vaikuttavat myöhemmät tapahtumat ja yhteisöllisesti hyväksytyt menneisyyden tulkinnat (Korkiakangas 1999, 164). Siten menneisyyden muisteleminen ei ole yhtä kuin menneisyys (Stark 2002, 515).

4 Iäkkäät tavaroiden omistajina

4.1 ”Suu säkkiä myöten” – omistamisen kohtuullisuus

Kirjoituksissa tuli selkeästi esiin, miten suomalaisessa kulutusyhteiskunnassa ahkeruus, säästäväisyys ja järkevyyt esiintyvät edelleen tavoittelemisen arvoisina hyveinä (Heinonen 1998, 378). Aineistossani moni ikääntynyt kirjoittaja rakensi itsestään kuvaa omistajana perustuen näihin hyveisiin. Tulkitsin kirjoituksissa järkipäiseksi kulutuskerronnaksi sen, jos rationaalisuuden, laatu-tietoisuuden ja tarkan rahankäytön teemoja korostettiin. Tyypillistä näille kirjoittajille oli perustella materian ja omaisuuden hankkimista hyödyn näkökulmasta: moni kirjoitti omistavansa vain sellaista, minkä kokivat tarpeelliseksi ja minkä omistaminen oli taloudellisista tai käytännön syistä järkevää.

Järkevänä kulutuskerrontana kirjoituksissa tuli esiin sekä talonpoikaisen säästäväisyyden ja vaatimattomuuden hyveet (Heinonen 1998, 378) että keskiluokkaisuuteen liitetyt hyveet kohtuullisesta ja ansaitusta nautinnosta osana järkevää omistamista (Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 100). Kirjoittajista esimerkiksi Jaanan voidaan katsoa kuuluvan lähiösukupolveen (Roos, 1987, 48), joka varttui nuoriksi aikuisiksi keskellä modernin kulutusyhteiskunnan syntyä, 60- ja 70-luvuilla (ks. Autio 2004). Jaanan kuvauksessa oli nähtävissä myös keskiluokkaista suhtautumista kohtuulliseen nautintoon.

Olen aloittanut todella vähällä tavaralla, ensimmäisessä omassa vuokrayksiossani oli osamaksulla hankitut pöytä, neljä tuolia ja sänky. Keittiötavarat osin sain ja osin hankin pikkuhiljaa, 37 vuoden aikana tavaramäärä on kasvanut huimasti, toki myös maailma muuttui siinä samalla. Ruuhkavuosina, kun koko perhe oli kasassa, oli mukavaa, kun riitti kaikille mukeja ja kuppeja, ja vieraillekin omansa. Elimme mukavasti, vaikkakaan kaikkea emme pystyneet hankkimaan. Nyt voisi toki jo osasta luopua. -Jaana, 58-vuotias, s. 1963

Monissa järkevyyttä ja kohtuullisuutta kuvaavissa kirjoituksissa korostui tavaroiden toiminnallisuus omistamisen merkityksenä. Tähän viitattiin tyypillisesti tavaroiden tarpeellisuudella ja käyttökelpoisuudella. Elsa puki tämän sanoiksi seuraavasti:

Omistamisen motivaatio? Ehkä käyttökelpoisuus. Kirjoituskoneella saattoi kirjoittaa, sängyssä nukkua ja tuolilla istua. (--) Viimeisin tavara, jonka omistamisesta olen tuntenut iloa, on ruohonleikkuri. Ostin kalliin Klippon ja painoin syrjään luontaisen nuukuuteni. Nyt olen tyytyväinen, että Klippo lähtee käyntiin heti ja sitä on kevyt työnnellä. Elsa, 71-vuotias, s. 1950

Omistamisen rationaalisuutta korostavista kirjoituksista välittyi tietynlainen itsetyytyväisyyden tunne, eikä kirjoituksiin liittynyt tuhlailevaa tai näyttävää kulutuskerrontaa. Vaikka en tutkimuksessani analysoi erikseen sukupuolien välisiä eroja omistamiseen liittyvässä kerronnassa, huomiota kiinnitti mielenkiintoinen yksityiskohta: jokaisen mieskirjoittajan tekstissä oli selkeästi läsnä järkevyyttä korostava kulutuskerronta. Harkitsevuuden ja rationaalisuuden hyveellistäminen tuli hyvin esiin Jarmon kuvauksessa:

Motivaatio omistamiseen on tullut lähinnä tarpeen mukaan. (--) En ole ostanut mitään kallista esinettä vain kauneusarvon perusteella, sentään niin rikas en ole ollut. Nyt tosin olisi varaa ostaa jopa kalliita taulujakin, mutta en raaski, enkä pidä sitä tarpeellisena. Auto on ainut ns. kallis tavara. Harrastusvälineissä muutos varallisuuden kasvun myötä on mahdollistanut kalliimpien esineiden ostamisen, mutta tarve edellä nekin. Jarmo, 61-vuotias, s. 1960

Jarmon kirjoitus on hyvä esimerkki keskiluokkaisesta kulutuseetoksesta, jossa elintasosta nauttiminen on sallittua, kunhan se tehdään kohtuullisesti ja turhia rehvas telematta (Puhakka 2010, 64). Jarmon järkiperäisyyteen nojaavassa kulutusretoriikassa tuhlailevaa ja kallista elämäntapaa paheksutaan, kun taas kohtuullinen ja normaali kulutus hyveellistetään. Normaalialueen kulutusta Jarmolle olivat esimerkiksi auto, omakotitalo ja kesämökki, joiden on todettu olevan myös kulttuurisesti hyväksytyjä omistuskohhteita (ks. Huttunen & Lammi 2009). Jarmon kirjoituksen yleissävystä poiketen käy kuitenkin ilmi, että kalliin automerkin omistamisella on hänelle suuri merkitys erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Kirjoitus osoittaa, miten kulttuuriset omistamiseen liittyvät normit ja koodistot ovat yksilötasolla neuvoteltavissa.

Myös 64-vuotias Ossi toi esiin järjenkäytön merkityksen siinä, miten hän suhtautui omistamiseen: hän korosti tavaroiden tarpeellisuutta ja käyttökelpoisuutta. Näihin ominaisuuksiin hän liitti myös pitkäikäisyyden.

Kaikkeen omistamiseen tulisi liittyä järkevyyšnäkökanta: se mitä omistan, tulisi olla tarpeellista ja käyttökelpoista. En ole kiinnostunut museokaman keräämisestä nurkkiin. Omistamisen tulisi olla iteratiivista ja inkrementaalista: pidemmän ajan kuluessa se mitä omistaa, tulisi kasvaa ja vahvistua. Ossi, 64-vuotias, s. 1957

Poiketen aineiston muista kirjoittajista Ossi tunnisti myös oman roolinsa ”hyvänä huoneenhaltijana”, jonka tuli pitää huolta omaisuudestaan, jotta se palvelisi käyttökelpoisena mahdollisimman pitkään. Omistajana Ossi koki siten voivansa vaikuttaa siihen merkitykseen, jonka omistaminen antoi. Moni ikääntynyt kirjoittaja kertoi oppineensa tarkkaan rahankäyttöön jo lapsuudenkodissaan. Tämä vahvistaa havaintoa suomalaisen kulutusyhteiskunnan kerrostuneisuudesta, jossa vaikuttavat eri vuosikymmenten kulutuskäytänteet ja -eetokset (Autio 2019, 209). Erityisesti talonpoikaista talouseetosta edustava kotitausta heijastui siihen, miten useat kirjoittajat puhuivat omistamisen merkityksistä. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa maaseudulta kotoisin oleva Virpi kuvaa omassa kodissaan vallinnutta säästäväisyyden ja ahkeruuden mentaliteettia:

Lapsuudenkodissani (1960–1970-luvuilla) oli niukasti rahaa käytettävissä mihinkään ylimääräiseen, asumisen ja ruuan lisäksi. Koskaan rahaa ei käytetty huvitteluun (konsertteihin, huvipuistoihin tms.). Kotitaustani on vaikuttanut oleellisesti koko elämäni ajan rahan käyttööni ja harkitsevuuteeni mitä ostan. Olen säästänyt nuoresta asti kesätyöpalkoistani. Näin pystyin myös itse maksamaan opiskeluni myöhemmin (yht. 6 vuotta). Työn tekemistä (fyysisen työn) on arvostettu kodissani paljon, opiskelu ei vanhemmilleni ole ollut niin tärkeää kuin ”työn tekeminen”. Vaikka olin tarkka rahasta ja kuluttamisesta, niin olen aina rakastanut omasta mielestäni kauniita tavaroita, mutta niihin en juuri rahaa laittanut. Virpi, 58-vuotias, s. 1963

Virpin vanhempien lapsuusaika sijoittui maatalousvaltaiseen yhteiskuntaan. Vielä 1950-luvun alussa noin 40 prosenttia työvoimasta sai elantonsa alkutuotannosta ja 60-

luvulle tultaessakin Suomi oli monessa mielessä edelleen agraarinen maa (Heinonen 2000, 16). Vanhemmilta peritystä talonpoikaiseetoksesta poiketen Virpi myönsi rakastavansa kauniita tavaroita, mutta tuotti samalla järkevyyden ja itsekontrollin puhetta kertoessaan yleensä pidättäytyvänsä niiden hankinnasta. Vaikka Virpi edustikin ikänsä ja kirjoituksessa kuvatun elämäntyylinsä puolesta keskiluokkaista kulutuseetosta, lapsuuden perheen vaalima harkitsevuuden hyve rajoitti edelleen hänen rahankäyttöään ja kulutuskäyttäytymistään. Moni kirjoittaja koki tärkeäksi siirtää hyveelliseksi kokemansa järkevän omistamisen ja kuluttamisen mallin myös seuraavalle sukupolvelle. Omien ihanteiden siirtäminen omille lapsille tuli hyvin esiin Virpin ja Jarmon kirjoituksissa:

Lastemme kasvaessa he ovat päässeet ulkomaille vaihtoon, ja ovat saaneet tarvitsemansa tavarat. Olemme "sijoittaneet" näihin asioihin, vaikka rahaa ei ole ollut paljon ylimääräistä. Nyt nämä nuoret käyttävät rahaa saman suuntaisesti kuin me. Opiskelevat ja käyvät työssä, ja hankkivat itselleen mieleisiä tavaroita, mutta ovat tarkkoja ja tekevät vertailuja. Virpi, 58-vuotias, s. 1963

En ole mielestäni tehnyt koskaan hulluja ostoksia, koska minut on kasvatettu kantamaan vastuuta. Tähän olen pyrkinyt myös kasvattamaan omat lapseni. Viikkorahaan liittyi aina työvelvoitetta. Lapseni ovat menneet heti kesätöihin, kun tuli tarpeeksi ikää. Myös heidän motivaationsa opiskeluun ja kilvoitteluun työelämässä on mielestäni hyvällä tasolla. Kitsas isä. Mitään ei saa ilmaiseksi. Näin opetti oma isä ja äiti ja näin opetan minäkin. Jarmo, 61-vuotias, s. 1960

Oli mielenkiintoista havaita, että vastaajat halusivat lähes poikkeuksetta käsitellä omaisuutena myös asuntoa ja lomamökkiä, vaikka ohjeistin kirjoituskutsussa käsittämään omaisuuden kodin irtaimistoksi ja käyttöesineiksi. Toisaalta kirjoittajien tulkinta käsitteestä on luontevaa, sillä arkipuheessa omaisuudella viitataan usein tuottoa kasvattaviin suurempiin omaisuuslajeihin, ei niinkään kodin irtaimistoon. Lisäksi se, että omistamisen termi liitetään nimenomaan omistusasuntoihin heijastaa asunnoille annettuja erityismerkityksiä suomalaisessa kulttuurissa ja omistusretoriikassa (Lauronen 1991, 118). Aineistossani näitä merkityksiä nousi esiin,

kun omistusasuntoa kuvattiin järkevänä sijoituskohteena ja sen katsottiin tuovan taloudellista turvaa ja hallinnan tunnetta.

Asunnon omistamisella on syvät juuret suomalaisessa yhteiskunnassa ja usein omakotiasuminen mielletäänkin oleelliseksi osaksi suomalaisuuden kokemista (Juntto & Vilkkö 2005, 124; Lauronen 1991, 119). Se on ollut vanhastaan väestön tyypillinen asumistapa kaikissa yhteiskuntakerroksissa ja nykyään se edustaa myös modernia ja yksilöllistä asumistapaa sekä asumistarpeen ylittävää haluttua asumista (Ahlqvist 2004, 127). Toisaalta asumisihanteiden saavuttamisessa on tapahtunut eriarvoistumista ja nykyisin omakotitaloa voidaankin pitää suurituloisten suosimana asumisuran huippuna, josta on tullut vaikeasti saavutettava muille kuin hyvätuloisille (mt. 130).

Järkevä kulutuskerronta ilmeni kirjoituksissa harkitsevuuden, tarkan rahankäytön ja säästäväisyyden korostamisena. Monet kirjoittajat kokivat saaneensa sen perintönä lapsuuden kodistaan joko tietoisesti tai tiedostamatta ja nuo samat omistamiseen liittyvät ihanteet haluttiin siirtää myös seuraavalle sukupolvelle. Useilla kirjoittajilla omistamisen merkitys kytkeytyi tarpeeseen, jota perusteltiin ainakin näennäisesti rationaalisilla syillä. Keskiluokkaisuuden tuomat piirteet omistamiseen näkyivät kuitenkin selkeästi erityisesti nuorempien kirjoittajien kerronnassa: kirjoituksissa harjoitettiin myös nautinnollista kulutuspuhetta, kunhan se muistettiin kietoa tiiviisti osaksi harkitsevaa ja itsekontrollia korostavaa retoriikkaa.

4.2 ”Oi omistamisen ihanuus!” – omistamisesta nautintoa

Talonpoikaiseen kulutuseetokseen liitetyt hyveet, kuten säästäväisyys, harkitsevuus ja järkevyyt on todettu määrittävän suomalaista kuluttajuutta. Niiden vaikutus on edelleen nähtävissä kuluttajuuteen liittyvissä käsityksissämme ja ihanteissamme (Heinonen 2004, 179). Tämä tuli hyvin esiin aiemmin kuvaamassani kohtuullista ja järkevää omistajuutta käsittelevässä kappaleessa. Puritaanisuutta ja valistuksen ideologiaa korostavalla talonpoikaiseetoksella on ollut kulutuskulttuurissamme niin vahva asema, että se on tehnyt mielihyvän juurtumisesta suomalaiseen kulutuspuheeseen hankalaa (Autio 2004, 391). Kaupungistuminen, suomalaisten kotitalouksien vaurastuminen sekä talonpoikaisten juurien jääminen yhä kauemmas

historiaan ovat kuitenkin pikkuhiljaa luoneet tilaa myös nautinnolliselle kulutuspuheelle nykypäivän kulutuskulttuurissamme (esim. Puhakka 2010, Autio ym. 2010). Seuraavaksi kuvaan aineistossa esiintynyttä hedonistisen kulutuskerronnan luonnetta.

Ikääntyneille kirjoittajille oli tyypillistä jakaa kirjoituksensa eri elämänvaiheisiin ja kuvata omistamisessa tapahtuneita muutoksia näiden siirtymien kautta. Moni liitti nykyistä kulutuskäyttäytymistään huolettomamman elämäntyylin menneisyyteen, lähinnä työikäisyyteen. Juuri kukaan kirjoittajista ei liittänyt nautinnollista kulutuskäyttäytymistään nuoruuteen, vaikka se on usein mielletty nautinnonhaluiseksi, tuhlailevaksi ja vastuuttomaksi elämänvaiheeksi (Wilska 2002, 205–207). Tähän vaikutti varmasti vanhempien kirjoittajien syntymäaika: siinä missä nykynuoret ovat syntyneet runsauden yhteiskuntaan ja sisäistäneet vanhempiin sukupolviin verrattuna nautinnollisemman ja sallivamman suhtautumisen kulutukseen ja rahankäyttöön (Huttunen ym. 2010, 115), moni aineistoni kirjoittaja kuvasi omaa nuoruuttaan vaatimattomaksi ja taloudellisesti tiukaksi ajaksi.

Tavaroiden tuoma nautinto ei kuitenkaan aina vaatinut omistamista, vaan niiden tuomasta mielihyvästä saattoi päästä osalliseksi myös välillisesti. Niukoissa oloissa varttunut Juha kuvasi nautinnon kokemuksiaan päästyään uutuuspelien ja lemmikkieläinten pariin varakkaammassa kodissa kasvaneen ystävänsä kautta:

Kun muutimme --, tutustuin pankinjohtajan poikaan. Viihdyin hänen kotonaan lähes kaikki vapaa-aikani. Hänen tätinsä osti hänelle paljon leluja, joitten seurassa viihdyin. Hänellä oli akvaario, koira, hamsteri ja monia uutuuspelejä. Juha, 66-vuotias, s. 1955

Kirjoituksissa nautinnollisesta omistamisesta ei puhuttu sellaisenaan, vaan siihen viitattiin tyypillisesti kiertoilmauksin tuomalla sitä esiin tavaroiden toiminnallisuuden rinnalla. Moni viittasi esimerkiksi ”kauniisiin tavaroihin” puhuessaan esineistä, jotka oli hankittu silkan esteettisyyden vuoksi. Esimerkiksi Tarja, joka kuvasi elämänsä muuttuneen ”yhä enemmän humanimpaan ja esteettisempään suuntaan”, näki visuaalisuuden tärkeänä kriteerinä tavaroiden omistamisessa:

Meidän molempien opiskelutausta liittyy tuotesuunnitteluun ja muotoiluun. Opiskelutausta on vaikuttanut oleellisesti päätöksiin hankkia tavaroita kotiin. Tuotteiden toiminnallisuus, esteettisyys ja

hinta-laatusuhde ovat olleet tärkeitä asioita näihin päiviin asti. Tarja, 58-vuotias, s. 1963

Kirjoituksissa kuvattiin myös omistamisen tuoman nautinnon välillistä merkitystä. Ikääntyneille tuntui useissa tapauksissa kertyneen tavaraa yltäkylläisesti. Kävikin ilmi, että tavaroiden hankkiminen ei kyennyt enää sellaisenaan tuottamaan omistajalleen mielihyvää: kun omaisuutta oli kertynyt riittävästi, mielihyvän lähteeksi muodostui nautinnon tuottaminen läheisille. Esimerkiksi Jaana kuvasi helpotuksen tunnetta päästyään irti hallitsemattomasta kulutuskäyttäytymisestään, saaden kuitenkin mielihyvää voidessaan hemmotella jälkipolveaan:

Mieheni kuoleman jälkeen haalein tavaraa kuumeisesti, niin kuin olemassaoloni olisi ollut tavarasta riippuvainen, siitä olen onneksi päässyt irti, vaikka onkin kiva lapsille ja pojanpojalle bongaillakin kaikkea kivaa, joilla voi heitä hemmotella. Jaana, 58-vuotias, s. 1963

Samoin kuin Ger ja Belk (1999, 197) havaitsivat tutkimuksessaan, usealla aineistoni kirjoittajalla tuntui olevan tarve vakuuttaa lukijalle, ettei hän ollut materialisti, siitäkin huolimatta, että etenkin nuorempien kirjoittajan elämäntyöli vaikutti suhteellisen kulutusmyönteiseltä. Vaikka perinteiset ajattelutavat ja kulutuseetokset vaikuttavat keskeisesti kuluttajien kulutuspuheeseen ja -asenteisiin, kulutusmoraali on jatkuvan neuvottelun ja kamppailun kohteena. Kuten Jaanan lainaus osoittaa hedonististakin elämäntyöliä selitettiin usein rationaalisesti tai utilitaristisesti ja kuluttaminen miellettiin enemmänkin sijoituksena tulevaisuuteen. Onkin havaittu, että yleisesti ottaen kuluttajilla on taipumusta aliarvioida oman kulutuksensa määrää: esimerkiksi Wilskan (2002, 199) tutkimuksessa kaikenikäiset kuluttajat arvelivat kuluttavansa lähes kaikissa tuotekategorioissa keskivertokuluttajaa vähemmän. Tutkijat ovat esittäneet, että oman kulutuksen aliarviointi ja siihen liittyvät selittelykeinot auttavat yksilöä selviytymään nopeasti muuttuvassa materiaalisessa kulttuurissa (Lunt & Livingstone 1992, 155–156).

Kirsin kirjoituksessa silmiinpistävää olivat erilaiset, toisinaan ristiriitaisetkin mielihyvän merkitykset, joita hän liitti omistamiseen. Kuten alla olevasta lainauksesta käy ilmi, Kirsille uuden auton omistaminen toi mielihyvää sen herättäessä huomiota ulkopuolisissa. Myöhemmin tekstissään Kirsi kuitenkin kuvasi haluttomuuttaan hankkia esineitä, kuten design-maljakkoa vain niiden statusarvon vuoksi tai

osoittaakseen varallisuuttaan muille. Toisaalta uusien vaatteiden runsas hankkiminen oli Kirsin mielestä normaalia ja oikeutettua kulutusta, joka toi hänelle sellaisenaan mielihyvää.

Hankin pienen vihreän kirppuauton, jossa ovet aukesivat sivusta. SE oli se juttu. Oli hauska ihmetyttää venäläisiä turisteja tukkukaupan pihalla. Napista auki ovi ja kipaisu ulos vaivatta ahtailla parkkipaikoilla. (--) En ole mielestäni materialisti sillä tavoin, että hankkisin paljon arvokasta tavaraa todistaakseni, että omistan jotakin. Lähinnä olen vaatefriikki, olen ostanut paljon vaatteita ja rakastan vaatteita, muotia ja luen paljon sisustuslehtiä. Eli rahaa kuluu varsin arkisiin asioihin. Itselläni ei ole edes sitä lähes jokaisen suomalaisen must-maljakkoa eli Aalto-maljakkoa olohuoneen pöydällä. Kukaan ei ole sitä keksinyt ostaa lahjaksi enkä itse ole pitänyt sitä niin hankkimisen arvoisena. Kirsi, 59-vuotias, s. 1962

Alla oleva lainaus Pirkon kuluttajakirjoituksesta oli siinä mielessä poikkeus, että kirjottaja kertoi avoimesti ja estottomasti rakastavansa omistamista sekä kuvaili omistamiaan tavaroita yksityiskohtaisesti läpi kirjoituksen. Modernin hedonismien mukaisesti (Campbell 1987, 132) omistamisen merkitys näyttäytyi Pirkolle myös aineettomana mielihyvänä, ennen kaikkea kauneuden tuojana ja sen kautta positiivisina tunteina.

Haluan oikeasti omistaa vanhoja huonekaluja. Olen juuri hankkinut sellaisen kaluston, joka on upea. Siinä on hyvä levähtää, hyvää mieltä ja kauneutta silmälle ja mielelle. Kaikki kaunis on niin kaunista. Kauneutta on hyvä omistaa. (--) Oi omistamisen ihanuus! Ulkomailta olen keräillyt koristetyynynpäällisiä ja peittoja. Matkalaukut pullollaan olen kotiin tullut. Ja mikäs sen kauniimpaa kuin koti, missä on värikkäitä tekstiilejä tunnelmaa luomassa. Pirkko, 72-vuotias, s. 1949

Tavaroiden merkitys syntyy aina suhteessa ulkopuoliseen maailmaan, eivätkä ne siten koskaan viittaa vain itseensä (ks. Veblen 1899/2002). Kirjoituksista ei kuitenkaan pystynyt lukemaan pyrkimystä käyttää tavaroita kommunikoinnin välineenä, varsinkaan niin, että niiden kautta olisi haluttu tuoda esille omaa varakkuutta. Sen sijaan tavaroihin liitetty nautinto oli kätkeytyä siinä mielessä, että kirjoittajat

perustelivat kalliita ostoja viittaamalla esimerkiksi persoonallisuuteen tai laadun tärkeyteen. Liisan kirjoitus on hyvä esimerkki suomalaisesta hedonistisesta kulutuspuheesta, jossa on tärkeää tuoda esiin impulsiiviseenkin osteluun liittyvä hallinnan tunne (Autio 2006, 133). Näin sodan jälkeen varttunut Liisa kuvasi omaa suhdettaan omistamiseen työikäisenä:

Nuoruuteni oli sodan jälkeen. Silloin omistaminen esim. asunto, oli turvallisuutta. Luonteeni on ollut aina impulsiivinen, joten työikäisenä olin innokas hankkimaan itselleni kaikkea kaunista, taidetta, vaatteita sekä kodin sisustusta. Tietenkin aina varallisuuden mukaan. Liisa, s. 1930-luvulla

Sodan jälkeen varttuneen Liisan kirjoituksesta ilmenee hyvin, miten eri elämänvaiheissa kulutuseetokset tulevat esiin hänen suhtautumisessaan omistamiseen. Talonpoikaiseetoksen mukaisesti Liisan nuoruudessa tavaroita ja omaisuutta hankittiin ennen kaikkea taloudellisen turvan näkökulmasta. Liisakin koki oman asunnon tuovan elämään kaivattua vakautta. Yllä lainatun sitaatin mukaisesti Liisan tarinassa välittyi myös myöhemmin keskiluokkaisen kulutuseetoksen sisältämä ajatus hallitusta nautinnollisesta kulutuksesta; hedonistinenkin kulutus on hyväksyttävää, kunhan se tapahtuu kohtuullisuuden rajoissa (Puhakka 2010, 64). Kuitenkin leskeksi jäätyään Liisa korosti säästöjensä tärkeyttä nykyisen elämäntyylin mahdollistajana. Omistamisen merkitys kulminoitui jälleen talonpoikaisen säästäväisyyden hyveeseen, joka mahdollisti selviytymisen ja elämisen ”mukavasti, ei ylellisesti”.

On havaittu, että kuluttajaelämäkerroissa nautinnollista kulutuskerrontaa esiintyy vasta kertomuksen lopussa (Autio, Huttunen & Puhakka 2010, 109). Myös aineiston kirjoittajat kuvasivat kulutustaan hyveellisyyden näkökulmasta tuoden vasta myöhemmässä vaiheessa esiin hedonistia piirteitä kulutuksessaan. 84-vuotias Tyyne, jonka elämäntyylin tulkitsin edustavan muutoin monelta osin talonpoikasta kulutuseetosta, paljasti kirjoituksensa loppupuolella nauttivansa kirjojen ostamisesta. Hän kertoi himoitsevansa kirjoja jopa siinä määrin, että uusille kirjoille ei enää löytynyt tilaa kotoa:

On jotain, josta en pysty enkä halua luopua: kirjavarastoni. Kahdessa huoneessa on kirjahyllyt, joissa n. tuhat kirjaa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta olen ne kaikki lukenut, jotkut useaan kertaan.

Haluaisin ostaa lisää, mutta tilaa ei enää ole, hyllyjä en voi lisätä, kirjat eivät mahdu rinnakkain, päällekkäin eikä alakkain. Onneksi on kirjasto, en vain raaski luopua kirjoista. Ehkä mieheni joskus jostain poistolaatikosta tuoma Marxin Pääoma joutais, en ole lukenut, mutta se voisi olla hyvä lääke unettomuuteen! Tyyne, 84-vuotias, s. 1937

Tyyne vaikutti nauttivan paitsi lukemisesta myös kirjojen omistamisesta, koska kirjoista luopuminen ei ollut Tyynelle vaihtoehto. Vaikka uusien kirjojen hankkiminen tuntui edelleen kiehtovan Tyynä, hän oli pakon edessä siirtynyt omistamisesta kirjojen lainaamiseen. Omistamiseen liitetyt myönteiset tunteet tulivat aineistossa esiin nautinnonhaluisen kulutuskerronnan lisäksi myös kirjoittajien kuvatessa heille tärkeiksi tulleita tavaroita.

4.3 ”Niissä pannuissa henkilöityy suvun naisten elämä” - vaalittu omaisuus

Kirjoituskutsussa ohjeistin kirjoittajia kertomaan heille tärkeästä tavarasta ja siihen liittyvästä muistosta. Monelle ikääntyneelle kirjoittajalle tärkeään tavarahan liittyi myös vaivannäkö ja oman tekemisen tuottama mielihyvä. Tällaisia esineitä olivat esimerkiksi itse tuotetut esseet, maalaukset ja valokuvat. Kirjoituksissa mainittiin lempitavaroina myös lahja- ja perintöesineet, jotka olivat kulkeneet usein pitkään suvussa. Silmiinpistävää aineistossa olikin se, että tärkeät tavarat eivät olleet pääsääntöisesti itse hankittuja. Rahalla mitattuna näiden tavaroiden ei koettu olevan kovinkaan arvokkaita, vaan ne haluttiin säilyttää ennen kaikkea muistoina, jotka tuottivat omistajalleen yhä mielihyvää. Tutkimuksissa on noussut esiin, että vaikka aineellisen omaisuuden painoarvo vaikuttaisi vähenevän iän myötä, omistamisen merkitys minuuden kokemisessa säilyy silti läpi elämän (Belk 1988, 160). Materian on todettu toimivan väylänä muun muassa menneiden kokemusten, saavutusten ja ihmisten muistelemisessa (mt. 160). Näin koki myös Sirpa, joka kuvasi omistavansa kodissaan enää vain vanhoja tavaroita.

Vanhat tavarat kertovat eri aikakausista. Ne tuovat myös joitakin tunnetiloja mieleen. Ne muistuttavat minua ihmisistä, jotka ovat vaikuttaneet siihen kuka minusta tuli. Kyllä meidän sadan vuotemme

historiassa on, että naiset ovat kotia ja lapsia hoitaneet. He ovat tässä minun pienessä mökissänikin ne vahvat haamut, jotka joidenkin esineiden muodossa ovat edelleen läsnä, mutta jo osittain väistyneinä. Sirpa, 65-vuotias, s. 1956

Sirpan kuvaus osoittaa, miten tärkeät tavarat rakentavat omakuva ja käsitystä siitä ”mistä olemme tulleet ja keitä olemme nyt” (Belk 1988, 160). Tutkimuksissa on havaittu, että iäkkäillä ihmisillä muistot ja ihmissuhteet konkretisoituvat tärkeisiin tavaroihin (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 100), joihin kytkeytyneitä suvun jäseniä Sirpa kuvasi menneisyyden vahvoina haamuina. Hänen pienen mökkinsä esineympäristö koostui eri aikakausista kertovista esineistä ja niihin liittyvistä myönteisistä tunnetiloista. Sirpan tavoin Sari ja Jarmo kuvasivat molemmat kirjoituksissaan suvun keskuudessa periytyneiden vanhojen tavaroiden herättämiä tunteita ja mielihyvää. Tavarat muistuttivat suvun piirissä eletystä elämästä ja sen jatkuvuudesta nykypäivänä:

Ainoat omistamani asiat, joita en vaihtaisi, myisi enkä antaisi kenellekään elinaikanani, taitavat olla neljä kuparista vanhaa kahvipannua ja kaksi teräksistä pannua, jotka sain äidiltäni hänen ollessaan vielä elossa mutta sairastunut syöpään. Ne ovat minulle hyvin arvokkaita tunnesyistä koska osa pannuista on kuulunut äitini äidille ja ovat siis hyvin vanhoja. Niissä pannuissa henkilöityy suvun naisten elämä, ja ne ovatkin kodissani näkyvillä ja arvopaikoilla. Sari, 59-vuotias, s. 1962

Mutta jos mietin, mitkä tavarat ovat herättäneet vahvoja tunteita minussa, ne ovat vanhat esineet ja etenkin jos ne liittyvät jotenkin sukuni historiaan. Tärkein esineeni on puinen kehto, joka on ollut jo isoisoisäni kehtona pienenä 1800-luvulla. Meidän sukumme jäsenet isoisoisästäni alkaen ovat nukkuneet tässä kehdossa. Nyt siinä nukkuu poikani Emilia-tyttö 6 kk. Kolmella vuosisadalla se on palvellut sukuni pienempiä. Jarmo, 61-vuotias, s. 1960

Suvussa kulkeneet tärkeät tavarat jatkoivat elämäänsä kahdella tapaa kirjoittajien omistuksessa: joko ne olivat omistajallaan edelleen aktiivisessa käytössä tai ne oli siirretty käytöstä pois koriste-esineiksi. Kopytoff (1988) on kuvannut jälkimmäistä

toimintaa termillä singularisointi eli tavarank erityistäminen (73–74). Yksinkertaisimmillaan tavarank erityistäminen tarkoittaa tavarank riisumista sen taloudellisesta ulottuvuudesta, jolloin tuotteen merkitys omistajalleen pelkistyy sen symboliseen ulottuvuuteen rakentaen lähinnä tavarank haltijan sosiaalista identiteettiä (Ilmonen 1993, 208). Siinä missä Sarille suvussa perintönä kulkeneet kahvipannut tuottivat mielihyvää koriste-esineinä, Jarmolle kehdon käyttökelpoisuus tuotti iloa vielä kolmannella vuosisadallakin. Jarmon ja Sarin suvussa kulkemat tavarat toivat heille eletyn elämän nykyhetkeen. Sen sijaan Pirkon omistamat kirjeet toimivat hänelle porttina menneisyyden muistoihin:

Kirjeet ovat aarteeni. Niitä on aina silloin tällöin mukava lukea ja sitten taas unohtaa ne vuosiksi. Ne ovat halpoja muistoja, halpoja omistaa. Paperia ja postimerkkejä. Ja ah niin ihania tekstejä joka kirjeessä. Kirjeiden omistaminen on hienoa, koska ne ovat jo melkein katoavaa kansanperinnettä. Eihän kukaan enää kirjoita postikorttejakaan. Kirjeet ovat osa omaa ja kavereiden kanssa elettyä elämää. Moni on jo kuollut, mutta kirjeet säilyttävät parhaat ja rakkaimmat yhteiset muistot. Kirje koskettaa, kirje on sydämen asia, kannattaisi kirjoittaa kirje. Pirkko, 72-vuotias, s. 1949

Kirjeissä konkretisoitui Pirkon oma eletty elämä sekä niiden sisältämissä muistoissa että menetetyssä elämäntavassa, jota kirjeet ja postikortit Pirkolle edustivat. Näitä molempia Pirkko muisteli haikeudella. Pirkon aarteiksi kuvaamat kirjeet olivat edelleen ajoittain aktiivisessa käytössä hänen ottaessa ne esiin ja palatessa nostalgisesti menneisiin aikoihin. Osa kirjoittajista palasi muistelemaan lapsuudessa tai nuoruudessa lahjaksi saamaansa tavaraa. Yllättävästi useampi kirjoittaja korosti tavarank olleen ensimmäinen laatuaan, jonka he omistivat. Esimerkiksi 66-vuotias Raija muisteli ensimmäistä äidiltään saamaansa kirjaa, jonka lukukokemusta hän kuvasi vielä aikuisenakin ”sykähdyttäväksi”. Elsan kohdalla erityisen tärkeäksi tavaraksi osoittautui ensimmäinen omaksi saatu kirjoituskone, kun taas Soile muisteli Amerikan paketissa saamiaan joululahjoja:

Tärkeä tavara on minulle ollut kirjoituskone, jonka sain vanhemmiltani lahjaksi. Se oli oikein hyvä kone, ruotsalainen Facit ja siinä oli kaunis kantolaukku. Olin kirjoittamisesta kiinnostunut, joten se oli erityisen

hyvä lahja. Kirjoituskoneen saatuani kävin jopa konekirjoituskurssin Tampereen konttoriopistossa, jotta opin kymmensormijärjestelmän. Elsa, 71-vuotias, s. 1950

Viisikymmenluvun puolella täyttäessäni viisi vuotta saimme paketin Amerikasta. Niitä jaettiin jouluksi orvoille perheille. Lähetyksessä oli iso laatikollinen silkkipaperiin käärittyjä punaposkisia omenoita ja paljon vaatteita. Paketista löytyi minulle käsipuuhka. Kuljin ylpeänä kylillä käsivarteni muhviin piiloutuneena. Koska olin kuusitoistalapsisen perheemme kuopus, sain paketista myös kermanväriseksi maalatun lastenjakkaran. Muistan vieläkin, kuinka sitä koristi sininen lintukuvio. Soile, 71-vuotias, s. 1950

Tärkeisiin tavaroihin liittyvien kuvausten rinnalla puhe mielihyvästä tuli tyypillisesti esiin maltillisena. Nuorimmat kirjoittajat kuvasivat omistamiensa tavaroiden tuomaa mielihyvää hieman vanhempia vapautuneemmin. Yleisesti kirjoittajat kokivat kuitenkin tarvetta selittää tai perustella omistamiseen liittyvää nautintoa. Aineistosta nousikin laajasti esiin erilaisia mielihyvän lähteitä ja perusteluita mielihyvähakuiselle omistamiselle. Loppuluvussa esitellyissä tärkeissä tavaroissa korostuivat toiminnallisten tekijöiden sijaan tavaroiden kantamat symboliset arvot. Ne muistuttivat omistajansa henkilöhistoriasta ja sitoivat nykyisyyden menneisyyden tapahtumiin ja ihmisiin.

4.4 ”Huoleton on hevosen poika” – omistamisen taakka

Järkevän ja mielihyvähakuisen kuvauksen lisäksi erotin aineistostani tavaroista luopumiseen liittyvää pohdintaa. Siinä missä kohtuullinen kulutus nähtiin osana järkevää omistamista, luopumishakuisessa kulutuskerronnassa materiaalisesta kulutuksesta ja sen tuomasta taakasta haluttiin päästä eroon. Tulkintani mukaan tämä ei tarkoittanut askeettisen elämäntyylin tavoittelua, vaan pyrkimystä löytää nautintoa ja sisältöä elämään muualta kuin materiasta. Materian sijaan osa kertoi esimerkiksi haluavansa panostaa enemmän aineettomiin kokemuksiin, kuten matkusteluun. Luopumishakuinen kuvaus oli luonnollisesti läsnä varsinkin aineistoni iäkkäimpien

kirjoittajien teksteissä. Joissain tapauksissa myös nuoremmat kirjoittajat pohtivat omaisuutensa tulevaisuutta myös käytännöllisistä lähtökohdista, kuten Sirpa:

Jossain kohdin omistaminen muuttuu luopumiseksi. Tuleeko siitä helppoa vai vaikeaa. Ainakin sitä olen harjoitellut monta kertaa. Aika näyttää, pääsenkö tai ennätänkö itse määräämään, miten pieni omaisuuteni jaetaan. Voihan olla, että äkkilähtö helpottaa minun päätöstäni niin, etten ennätä pätkäillä viimeistä tahtoa. Silloin laki hoitaa homman. Sirpa, 65-vuotias, s.1956

Useilla kirjoittajilla lapsuus oli ollut materiaalisesti vaatimatonta. Sen sijaan työelämään siirryttäessä kulutusmahdollisuudet lisääntyivät ja perheen perustamisen myötä tarpeet kasvoivat. Tämä lisäsi tyypillisesti omistetun tavaran määrää. Myöhemmin erilaiset elämänmuutokset, kuten leskeksi jääminen tai lasten kotoa pois muuttaminen tekivät näkyväksi useille oman kotitalouden tavarapaljouden. Tavarat eivät tuoneet omistajilleen enää samalla tavalla mielihyvää, vaan niiden omistaminen koettiin ennemminkin rasitteena. Ylimääräisestä tavarasta haluttiin eroon ja moni kertoi tyytyväisenä omistavansa enää vain ”välttämättömän”. Esimerkiksi Hilkaalla oli tällainen kokemus, jota hän kuvasi seuraavasti:

Mieheni kuoltua siirsin omaisuuteni poikieni nimiin, koska omistamisesta aiheutuu huolta ja huolenpitoa, jonka suon mieluusti itseäni nuoremmille. Tällä hetkellä asun vuokra-asunnossa, en omista autoa enkä mitään muutakaan. Tulen toimeen eläkkeelläni. Välttämätön irtaimisto ja käyttöesineet ovat helposti vietävissä läheiseen kierrätyskeskukseen. Poikani huolehtinevat miniöiden auttamina asunnon tyhjentämisestä. Elän ja olen huolettomasti, haluan mieluummin olla kuin omistaa. Yhdistelmä olla ja omistaa, tuntuu sekin liian rasittavalta: omaisuudesta on pidettävä huolta. Hilka, 81-vuotias, s. 1940

Sodan keskelle syntynyt Hilka asetti vastakkain omistamisen ja olemisen – eli elämisen. Tavaroihin ja omaisuuteen usein liitetty ajatus taloudellisesta turvasta ei näyttänyt tuovan Hilkalle enää vapauden tunnetta, vaan huolta ja vastuita. Kirjallisuudessa tämä on usein tuotu esiin ”omistamisen taakkana” (ks. Moeller & Wittkowski 2010), jonka tässä aineistossa toivat esiin vanhimmat kirjoittajat. Hilka

kertoi olevansa tyytyväinen eläkkeeseensä ja pitävänsä ”elämää, kokemuksia ja ihmissuhteita” tavaroita tärkeämpinä. Häntä selvästi nuorempi Juha kirjoitti myös samansuuntaisesti halustaan luopua ylimääräiseksi kokemastaan tavarasta:

Mitä enemmän on sitä enemmän menettää. Se pätee sitä paremmin mitä vanhemmaksi tulee. Olemme avopuolisoni kanssa asuneet nykyisessä kolmiossamme lähes kaksikymmentä vuotta. Ajattelimme muuttaa vielä kerran hiukan pienempään. Nyt olisi siis aikaa KonMari-siivoukselle. Kaikesta turhasta aineellisuudesta olisi päästävä eroon. Ainakin isot huonekalut joutaisivat pois viemästä tilaa uusista nurkista. Juha, 66-vuotias, s. 1955

Vaativattomissa oloissa kasvanut Juha oli tottunut tyytymään vähäiseen tavaramäärään, jonka hän koki jopa positiivisena asiana lapsuuden useiden muuttojen yhteydessä. Edellä lainatun kirjoituksen perusteella Juha ei vaikuttanut antavan vanhempanakaan arvoa suurelle tavaramäärälle. Pienempi asunto tuntui houkuttavan aina vain vähentämään elämän varrella kertynyttä tavaramäärää. Juhan halua päästä kaikesta ylimääräisestä tavarasta eroon korosti myös hänen viittauksensa trendikkääseen Konmari-ajatteluun, jonka keskiössä on säästää ainoastaan omistajalleen iloa tuovat tavarat (Kondo, 2016).

Kirjoittajat liittivät myös eettiset seikat haluun karsia omaisuuttaan. He kokivat tärkeäksi tuoda esiin antimaterialistisia arvojaan kuvatessaan omaa suhdettaan omistamiseen. Luopumishakuisuutta korostavissa teksteissä olikin nähtävissä protestanttisen etiikan vaikutus suhtautumisessa maallista omaisuutta ja tavaravälitteistä nautintoa kohtaan (Heinonen 1998, 377–381). Omaisuuden kerryttämisen merkitystä arvioitiin oman arvomaailman pohjalta, muun muassa vauraudesta riippumattoman ihmisarvon kautta:

Olen jo parikymmentä vuotta hokenut sukukunnalle: Älkää tuoko mulle enää tavaraa, käyttäkää Kirkon Ulkomaanavun Toisenlaisia lahjoja. Olen tutkinut tätä kirjoitusta varten itseäni ja tullut tulokseen: ”Älkää kerätkö itsellenne maan päällä aarteita, jotka koi syö ja ruoste raiskaa, sillä siellä, missä on aarteenne, on myös sydämenne.” Tyyne, 84-vuotias, s. 1937

Yleinen asenne: mitä enemmän omistat, sitä arvostetumpi olet. Korkeapalkkaisena olet arvokkaampi kuin vähemmän ansaitseva. Näin ei mielestäni ole. Jokaisella ihmisellä on arvonsa, ja raha ei ole sille oikea mittari. Elämä ei ole tasapuolinen ja oikeudenmukainen. Sattumakin voi määrätä kohtalosi. Työelämän jälkeen ystävät, harrasteet ja vapaaehtoistehtävät tuovat merkitystä. Mitä enemmän olen saanut, sitä enemmän olen velvollinen antamaan (koskien kaikkea elämässä). Anja, 72-vuotias, s. 1949

Siinä missä Tyyne oli löytänyt vahvistusta kristinuskosta pyrkimyksilleen vähentää omistamiensa tavaroiden määrää, Anja korosti ihmisarvon riippumattomuutta omaisuudesta. Suurin osa kirjoittajista käsitteli omaa suhdettaan materiaan ja omaisuuteen, mutta osan ajatuksissa tämä suhde laajennettiin normistoksi myös muille. Yksittäisten kirjoittajien teksteistä välittyi moraalinen ylemmyys toisten arvoja ja kulutustapoja kohtaan. Osalla kirjoittajista kriittinen asenne materialistista elämäntyyliä kohtaan vaikutti periytyneen vahvasti vanhemmilta. Juha, joka edellä esitti tavoitteenaan karsia kotinsa tavarapaljoutta, muisteli isänsä arvostelleen kanssaihmiesten materialistista näytönhalua:

Isäni harrasti kuvataiteita, näyttelemistä ja otti laulutunteja. Hän halveksi aina ihmisiä, jotka asuivat hienoissa taloissa upeine autoineen, mutta pitivät kodeissaan huonekaluinaan vain pakkilaatikoita. Eli julkisivu oli kyllä kunnossa, mutta heidän sisimpänsä riekaleina. (...) En ymmärrä ihmisiä, jotka ostavat auton tolppien väliin ruostumaan. En varsinkaan niitä, jotka ajavat vain tehdäkseen huviajelua. Juha, 66-vuotias, s. 1955

Isän arvosteleva asenne ilmentää talonpoikasen ajan kulutuspuhetta, jossa materialistinen elämäntyyli ei sopinut yhteen vaatimattomuuden hyveen kanssa. Kirjoituksen perusteella Juhan isä tuntui pitäneen varallisuuden näyttämistä ulospäin moraalisesti epäilyttävänä ja osoituksena ihmisten sisäisistä ongelmista. Isänsä tapaan myös Juha suhtautui paheksuen näyttävää ja välttämättömyyden ylittävää omistamista kohtaan. Kirjoitus kuvastaa hyvin kulttuurista painetta, jonka on Suomessa esitetty rajoittavan yksilön liian nautinnollista kuluttamista (Autio, Huttunen ja Puhakka 2010,

112). Hedonistinenkin omistaminen on sallittua, mikäli se tapahtuu kodin seinien sisällä näkymättömissä ulkopuolisille (Autio & Autio 2009, 247).

Vaikka monen luopumishakuisen kirjoitus oli ainakin osittain sävyttynyt materiaalisuutta ja markkinatalouden arvoja kritisoivalla puheella, aineistoni kirjoittajat eivät yhtä poikkeusta lukuun ottamatta perustelleet omaisuudesta luopumista tai materiaalisuuden kritiikkiä ekologisilla syillä. Tämä voi kertoa siitä, että erityisesti aineiston vanhimmat kirjoittajat eivät ole omaksuneet vihreän aatteen termistöä tai koe tarpeelliseksi tuoda sitä erikseen esiin. Havainto tukee myös aiempaa tutkimusta, jonka mukaan vanhempien ikäluokkien vastuullinen kulutus ilmenee ennemmin kokonaisvaltaisena ja huomiota herättämättömänä elämäntapana (Wilska 2011, 202).

Tavaroiden kierrättäminen omassa lähipiirissä ja materiaalien loppuun käyttäminen nousivat sen sijaan aineistossa esiin, mutta niihin viitattiin ennemminkin järkevän ja säästeliään taloudenpidon näkökulmasta, kuin tietoisena ympäristötekona. Kirjoituksissa korostui siten talopoikaiselle eetokselle ominaista kulutuspuhetta, mutta myös pakon sanelemaa säästäväisyyttä. Seuraavassa lainauksessa Sirpa toi tämän esiin jopa itseironiselta vaikuttavalla tavalla. Aiemmasta elintasostaan ja kulutustyylistään poiketen hän oli yllättäen löytänyt itsensä ja elämäntyyliinsä olosuhteiden pakosta ajanmukaisena, suorastaan trendikkäänä:

Nyt eläkkeellä ollessani joutuu sopeutumaan resurssien rajallisuuteen. Miten saa rahat riittämään. Eläketulot eivät riitä entiseen tapaan elää. (--) Vaatteet kuluvat käytössä loppuun. Kirpputorilta hankin, mitä tarvitsen tai teemme vaihtokauppoja ystävien ja läheisten kanssa. Ehkä osat ovat täten vaihtuneet nyt toisten päin. Osa vaatteista teen uusiksi tai teen kokonaan itse uusia ja muistan entisiä kikkoja, miten vaate uudistuu huivein tai muilla pikkukikoilla. Minun kohdaltani ympäristö ei enää kuormitu. Minusta tuli ympäristöaktivisti. Sirpa, 65-vuotias, s.1956

Ainoastaan yksi kirjoittaja, aineiston nuorin, tunnisti kirjoituksessaan nykypäivän kuluttajalle usein kohdistetun vastuun tasapainotella kulutuksen ja ympäristön huomioimisen välillä arkielämässä. Muusta aineistosta poiketen Tarja pohti omia kulutuskäytäntöjä ympäristön näkökulmasta:

Meille tärkeitä arvoja on kulutuksen vähentäminen esim. remonttien kautta saatavat hyödyt kuten maalämpö. Olemme hyvin tiedostavia esim. ilmastonmuutosasioista. Tuotteista ja tavaroista: jokaisen meistä tulee miettiä uusien tavaroiden hankintaa ja vanhojen kierrätystä. Tosiasia on myös rahan kierrättäminen ja talouden käynnissä pysyminen yhteiskunnassa. Tavaroiden ja palvelujen ostamista ei voi lopettaa, ainakaan kokonaan, mutta voimme miettiä tarkemmin mitä ostamme ja paljonko. Tarja, 58-vuotias, s. 1963

On osoitettu, että iäkkäille on ominaista pyrkiä säilyttämään tärkeiden tavaroiden merkityksiä kontrolloimalla elinaikanaan niiden siirtymistä eteenpäin (Price, Arnould & Curasi 2000, 196). Tämä tuli esiin aineistossani siten, että osasta tavaroita hankkiuduttiin eroon lahjoittamalla ne omille lapsille tai ystäville. Moni mainitsi hyödyntävänsä myös kirpputoreja tai kierrätyskeskuksia luopuessaan tavaroistaan. Tavaroista luopumisella haluttiin varmistaa esimerkiksi se, ettei elämän aikana kertynyt omaisuus jäänyt jälkipolville ”täydelliseksi yllätykseksi ja kauhuksi”.

Vaikka osa kirjoittajista ei selvästi enää halunnut omistaa ylimääräisiä tavaroita, harva kuitenkaan tarttui kirjoituskutsussa mainittuun apukysymykseen tavaroiden vuokraamisesta tai lainaamisesta omistamisen sijaan. Siinä missä eräs kirjoittajista kertoi kokeneensa vuokraamisen liian vaivalloiseksi, toinen ilmaisi suorasukaisesti halunneensa ”aina omistaa tavaransa, ei lainata” niitä. Samalla jälkimmäinen vaikutti kuitenkin tiedostavansa ekologisen ajattelun ajankohtaisuuden todeten periaatteensa luultavasti vanhanaikaisiksi. Vain muutama kertoi vuokranneensa tavaroita, kuten työkaluja tai asuntoautoa kertaluontoisesti. Poikkeuksellisesti Raija koki vuokraamisen jopa vaihtoehtona omistamiselle, kun taas Jarmo punnitsi vuokraamispäätöstä taloudellisesta näkökulmasta:

Minun mielestäni tavaraa ei todellakaan tarvitsisi omistaa. Olemme vuokranneet isompia työkaluja Ramirentistä, kavereilta, tuttavilta jne. Olemme antaneet lainaksi erilaista käyttötavaraa. Joskus joku jää sille tielleen mutta yleensä ne palautuvat... Raija, 66-vuotias, s. 1955

Peruskorjausta talossani tehtäessä vuokrasin monia laitteita, koska ne olivat kalliita ostaa ja laskin, että en todennäköisesti tule niitä tarvitsemaan kovinkaan usein. Jarmo, 61-vuotias, s. 1960

Siinä missä jotkut nuoremmista kirjoittajista pohtivat tavaroiden vuokraamista, monien luopumishaluisten vanhempien kirjoittajien teksteissä korostui pyrkimys tulla toimeen jo olemassa olevalla omaisuudella. Yleisin syy ylimääräisistä tavaroista ja kulutuksesta luopumiseen olikin se, että omistaminen koettiin rasitteena. Osa kauhisteli jo etukäteen luopumisprosessia tärkeäksi muodostuneesta omaisuudesta, kun taas toiset suhtautuivat siihen ikään kuin luonnollisena osana elämää. Korkean iän ohella myös erilaiset elämänmuutokset, kuten muutto tai leskeksi jääminen saivat aikaan kirjoittajissa halua luopua osasta omaisuutta. Sen sijaan ympäristötekijät eivät nousseet ikääntyneillä ensisijaiseksi syyksi luopua tai vähentää uusien tavaroiden ostamista.

5 Johtopäätökset

Tarkastelin tutkielmassa merkityksiä, joita ikääntyneet kuluttajat liittävät omistamiseen ja omistamiinsa tavaroihin sekä niissä tapahtuneita muutoksia. Lisäksi tarkastelin sitä, millaisista tavarasuhteista oli kehittynyt ikääntyneille erityisen tärkeitä. Näiden merkitysten ja henkilökohtaisten tavarasuhteiden kehittymistä analysoin sosio-kulttuurisesta näkökulmasta. Kirjoituskeruuaineiston analysoinnissa käytin lähilukua ja hyödynsin tutkimuskirjallisuutta, joka tarkastelee kulutukseen liittyviä kulttuurisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä yksilön tavarasuhteen syntymistä ja kehittymistä.

Ikääntyneiden kuluttajakertomuksissa omistamisen merkitykset muodostuivat tavaroiden tarpeellisuuden ja toiminnallisuuden ympärille. Omistamista perusteltiin tällöin ennen kaikkea rationaalisilla syillä. Puhakan (2010) tutkimuksen tavoin tunnistin aineistostani kahdenlaista tulkintaa järkevästä omistamisesta: vanhimmilla kirjoittajilla harkittu suhde materiaan merkitsi säästäväisyyttä ja vaatimattomuutta, kun taas hieman nuoremmilla kirjoittajilla kohtuullisuuteen liitettiin suunnitelmallisuus ja ajatus omistamisesta investointina. Tulkitsin vanhimpien kirjoittajien kuvausten edustavan siten talonpoikaista kulutuseetosta ja nuorempien keskiluokkaista. Jälkimmäisille järkevään tavarakulutukseen ja omistamiseen liittyi myös nautinnollinen kulutuskerronta, kunhan se kiedottiin osaksi harkitsevaa ja itsekontrollia korostavaa retoriikkaa.

Omistamisen merkityksiin liittyi myös tavaroista saatu mielihyvä, joka tuli aineistossa esiin maltillisena. Erityisesti nuorimmille ja lähimpänä työikää olleille kirjoittajille oli tyypillistä kuvata tavaroiden ja omaisuuden herättämiä mielihyvän tunteita. Siinä missä moni kirjoitti avoimesti ja ylpeään sävyyn harkitsevasta suhteestaan materiaan, omistamiseen liittyvä ilo ja nautinto oli luonteeltaan kätkeymättä. Vapautunutta nautinnon retoriikkaa löytyi ainoastaan yhdestä kirjoituksesta. Tavaroiden tuottaman mielihyvän merkityksiin viitattiin kirjoituksissa usein erilaisin kiertoilmauksin, kuten estetiikan kaipuuna, kirjallisuuden nälkänä ja vaikutuksen tekemisenä. Osa kirjoituksista oli myös sävyiltään puolustelevia, mikä tuli esiin hedonististen kulutustapojen selittelynä tai perusteluna. Ikääntyneille oli myös tyypillistä liittää nykyistä kulutuskäyttäytymistään hedonistisempi suhde tavaroihin siihen elämänvaiheeseen, kun he olivat aktiivisesti työelämässä. Tulos sopii hyvin yhteen

aikaisempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan suomalaisten halu kuluttaa vähenee vanhemmissa ikäryhmissä (Niemelä 2008, 57; Wilska 2004, 251).

Kirjoittajat käsittelevät omistamisen merkityksiä myös yksittäiseen tavaraan liittyvän suhteen kautta. Merkityksellisiksi kehittyneissä tavarasuhteissa korostuivat konkreettisten ominaisuuksien sijaan niiden kantamat symboliset arvot. Tärkeiden tavaroiden sisältämät merkitykset liikkuvat ikään kuin kahteen suuntaan. Osalle ne toivat eletyn elämän nykyhetkeen ja edustivat sukupolvien jatkuvuutta. Toisille ne taas toimivat väylänä palata menneisyyden muistoihin ja unohtaa hetkeksi nykyisyys. Tällaisia esineitä olivat esimerkiksi tärkeiksi koetut lahjat, suvussa periytyneet käyttö-, koriste- ja taide-esineet sekä kirjeet, valokuvat ja kirjat. Yhteisenä piirteenä näille merkityksellisille tavarasuhteille oli kuitenkin se, että ne muistuttivat omistajansa henkilöhistoriasta ihmisiin ja tapahtumiin liittyvien muistojen kautta. Myös Belkin (1988, 160) mukaan omistamisen merkitys säilyy läpi elämän erityisesti minuuden kokemisessa.

Vanhimpien kirjoittajien keskuudessa omistamiseen liitetyt merkitykset vaikuttivat heikkenevän tuoden jopa tavaroista luopumisen yhä ajankohtaisemmaksi vaihtoehdoksi. Useissa näistä kirjoituksista tavaroiden ja niiden omistamisen ei koettu tarjoavan enää merkityksellisyyttä, vaan päinvastoin, tavaroita koettiin olevan liikaa ja niistä haluttiin päästä eroon. Oli mielenkiintoista havaita, että ekologiseettiset kulutushyveet eivät näyttäneet olevan tavaroista luopumisen taustalla. Moni kirjoitti pyrkimyksensä löytää mielenrauhaa ja onnellisuutta jostain muualta kuin materiasta, kuten esimerkiksi matkustelemisesta tai ihmissuhteista. Onkin kiinnostavaa nähdä, muuttuuko iäkkäiden kuluttamisen painopiste yhä enemmän tavaroiden hankkimisesta palveluiden kuluttamiseen.

Aution (2006, 31) mukaan länsimaisissa yhteiskunnissa vaikuttaa useita päällekkäisiä kulutuseetoksia, jotka ovat eri aikoina määrittäneet ihanteellista tapaa kuluttaa. Aineistoni useat kirjoittajat kuvasivat omistamiseen liittämääns merkityksiä sekä talonpoikaisen että keskiluokkaisen kulutuseetoksen hyveiden mukaisesti. Lähes kaikista omistamisen ja tavarasuhteen kuvauksista oli edelleen löydettävissä elementtejä talonpoikaisesta kulutuseetoksesta. Tämä vahvistaa aikaisempaa tutkimusta siitä, että vanhemman väestön kulutusarvoissa ja/tai -puheissa vaikuttaa edelleen protestanttisuuden ja agraarisuuden perintö (Ilmonen 1993; Heinonen 1998).

Toisaalta nuorimmat ja lähimpänä työikää olleet kirjoittajat kuvasivat omistamisen merkityksiä keskiluokkaistuneeseen sävyyn. Tulkinta voi antaa viitteitä siitä, että talonpoikaisen yhteiskunnan jäädessä yhä kauemmas historiaan, myös siihen liittyvät hyveet saattavat vähitellen väistyä runsauden saturoituessa yhteiskunnassa (ks. Sulkunen 2009).

Iäkkäiden kuluttajien ääni jää usein runsauden kulutusyhteiskunnassa heikoksi. Tässä tutkimuksessa käytetty kerronta- ja muistitietoon perustuva tutkimusote tarjosi antoisin lähtökohdan omistamisen merkitysten ja niiden kehittymisen tarkasteluun iäkkäiden itsensä sanoittamana. On kuitenkin otettava huomioon, että aineistonkeruumenetelmäni korosti naisten ääntä miesten jäädessä vähemmistöön. Tästä syystä sukupuolten välisen vertailun tekeminen ei ollut tässä tutkimuksessa mielekästä. Kulutustutkimuksen piirissä olisikin kiinnostavaa selvittää tarkemmin miespuolisten ikääntyneiden suhdetta omistamiseen. Kirjoituskutsua laadittaessa olisin myös voinut rajata apukysymykset tarkemmin yhtenäisemmän aineiston tuottamiseksi. Koska vain harva kirjoittaja tarttui kirjoituskutsuni apukysymykseen vaihtoehtoisista kulutustavoista, olisi myös hyödyllistä tutkia lisää ikääntyneiden suhdetta ekologisiin kulutustapoihin, kuten vuokraamiseen tai palveluiden käyttöön tavaroiden omistamisen sijasta.

Lähteet

- Ahlqvist, K. 2004. Omistaminen suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakentumisessa. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas: Erilaisia kulutusuria Suomessa, 113–142. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ahlqvist, K. 2009. Välttämättömän ja vapaavalintaisen kulutuksen raja on hämärtyvässä. Hyvinvointikatsaus: Tilastollinen aikakauslehti 4, 5–9.
- Ahonen, K. & Vaittinen R. 2015. Eläkeikäisten kulutus Suomessa 1985–2012. Eläketurvakeskuksen raportteja 06/2015.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alestalo, M. 1990. Luokkarakenteen muutokset. Teoksessa Riihinen, O. (toim.) Suomi 2017, 209–226. Jyväskylä: Gummerus.
- Arnould, E. J. & Thompson, C. J. 2005. Consumer culture theory (CCT): Twenty years of research. *Journal of Consumer Research* 31(4), 868–882.
- Autio, M. 2004. Kohti runsauden sukupolvea tarinoiden ja kulutustutkimusaineistojen valossa. Teoksessa Ahlqvist, K. & Raijas, A. (toim.) Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen, 103–126. Helsinki: Tilastokeskus.
- Autio M. 2006. Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKST 1066 & Nuorisotutkimusseura ja -verkosto, julkaisuja 65. Helsinki.
- Autio, J. & Autio, M. 2009. Kulutuksen ihanteet 1920–1970-lukujen sisustusoppaissa - askeettinen hedonismi ja privatisoituva ydinperhe. Teoksessa Lammi, M., Niva M. & Varjonen J. (toim.) Kulutuksen liikkeet, 227–251. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Autio, M. 2019. Muuttuva kulutusyhteiskunta ja sen symbolit. Teoksessa Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen, 207–226. Helsinki: Gaudeamus.
- Autio, M. M., Huttunen, K. & Puhakka, E. 2010. Keskiluokkainen ja ekonomistinen eetos kulutuskerronnassa: ansaittua ja laskelmoitua hedonismia. Teoksessa Lammi, M., Peura-Kapanen, L. & Timonen, P. Kulutuksen määrät ja tyyli talouden muutoksissa, 95–115. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2010. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Avikainen, S. 2010. ”Aina ei tarvitse kaikkea ostaa” – Kuinoma lainauspalvelun kokemuksia ja näkemyksiä vuokraamisesta ja omistamisesta. Pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Bardhi, F. & Eckhardt, G.M. 2012. Access-based consumption: the case of car sharing. *Journal of Consumer Research* 39(4), 881–898.
- Belk, R.W. 1988. Possessions and the extended self. *Journal of Consumer Research* 15(2), 139–168.
- Bourdieu, P. 1979. Symbolic power. *Critique of Anthropology* 4, 77–85.

- Campbell, C. 1987. *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*. London: Blackwell
- Carr, D.J., Gotlieb, M. R., Lee N-J. & Shah, D.V. 2012. Examining overconsumption, competitive consumption, and conscious consumption from 1994 to 2004: disentangling cohort and period effects. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 644(1), 220–233.
- Csikszentmihalyi, M. & Halton, E. 1981. *The meaning of things: Domestic symbols and the self*. Cambridge University Press
- Douglas, M. & Isherwood, B. 1980. *The world of goods: Towards an anthropology of consumption*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Falk, P. 1997. Ihmisiä, esineitä ja muita olioita. Teoksessa Granö, V. (toim.) *Esineiden valtakunta: keräilijöitä ja kokoelmia*, 75–78. Oulu: Pohjoinen.
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. 2006. Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, O. & Peltonen, U-M. (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*, 25–48. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Gabriel, Y. & Lang, T. 1995. *The unmanageable consumer: contemporary consumption and its fragmentation*. London: Sage.
- Galbraith, J.K. 1958. *The affluent society*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ger G. & Belk R.W. 1999. Accounting for materialism in four countries. *Journal of Material Culture* 4(2), 183–204.
- Haanpää, L. 2009. Vastuullinen kuluttajuus ja ympäristömyötäisyys kulutusasenteissa. Teoksessa Lammi, M., Niva, M. & Varjonen, J. (toim.) *Kuluttajatutkimuksen vuosikirjoja* 5, 66–82.
- Heinonen, V. 1998. Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki: kotitalousneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Heinonen, V. 2000. Näin alkoi ”kulutusjuhla”. Suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakenteistuminen. Teoksessa Hyvönen, K., Juntto, A., Laaksonen, P. & Timonen, P. (toim.) *Hyvää elämää – 90-vuotta suomalaista kuluttajatutkimusta*, 8–22. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Heinonen, V. 2003. Nuoriso mainonnan kohteeksi – kovaa menoa ja meininkiä. Teoksessa Peltonen, M., Kurkela, V. & Heinonen, V. (toim.) *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*, 113–133. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heinonen, V. 2004. Kulutus ja eettiset kysymykset. Teoksessa Ahlqvist, K. & Raijas A. (toim.) *Ihanne ja todellisuus – Näkökulmia kulutuksen muutokseen*, 167–192. Helsinki: Tilastokeskus.

- Heiskanen, E. 2001. Omistamisen onni? Tulevaisuuden uudet kulutuskäytännöt. Teoksessa Rydman, J. (toim.) *Tiede ja elämä: tieteen päivät 2001*, 244–254. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hoikkala, T. & Paju, P. 2002. Nuorisopolitiikka ja sukupolvien ehdot. Teoksessa Silvennoinen, H. (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*, 14–31. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Helsinki.
- Huttunen, K. & Autio, M. 2010. Consumer ethoses in Finnish consumer life stories – agrarianism, economism and green consumerism. *International Journal of Consumer Studies* 34, 146–152.
- Huttunen, K., Autio, M. & Strand, T. 2010. Sukupolvien kamppailu kulutuksen ihanteista. Teoksessa Anttila, A.H., Kuussaari, K. & Puhakka, T. (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus? 105–118*. Nuorten elinolot vuosikirja 2010. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Nuora & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Huttunen, K. & Lammi, M. 2009. Suomalainen säästäväisyys. Säästäväisyyden puhettavat suomalaisissa kuluttajaelämäkerroissa. *Historiallinen aikakauskirja* 107(1), 84–98.
- Hynninen, A. 2011. Elämää kerroksittain. Arkistokirjoittamisen kontekstualisointi. Teoksessa Lakomäki, S., Latvala, P. & Laurén, K. (toim.) *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*, 259–295. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1314. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ilmonen, K. 1983. *Tarve, tavara ja yhteiskunnallisuus*. Elinkeinohallitus, Kuluttaja-asiaosasto. Helsinki.
- Ilmonen, K. 1987. From consumer problems to consumer anomie. *Journal of Consumer Policy* 10, 25–38.
- Ilmonen, K. 1993. *Tavaroiden taikamaailma*. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, K. 2004. The use and commitment to goods. *Journal of Consumer Culture* 4(1), 27–50.
- Ilmonen, K. 2007. *Johan on markkinat: kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.
- Juntto, A. & Vilkkonen, A. 2005. Monta kotia. Suurten ikäluokkien asumishistoriat. Teoksessa Karisto, A. (toim.) *Suuret ikäluokat*, 115–144. Tampere: Vastapaino.
- Karisto, A., Takala, P. & Haapola, I. 1984. *Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka. Suomalaisen yhteiskunnan muutos*. Juva: WSOY.
- Kilpeläinen, A. 2018. *Vähemmän on enemmän – minimalistisen elämäntyylin tarkastelua*. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.

- Kinnunen, V. 2017. Tavarat tiellä. Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa. Väitöskirja, Lapin Yliopisto.
- Kondo, M. 2016. KonMari – Siivouksen elämän mullistava taika. Helsinki: Bazar.
- Kopytoff, I. 1986. The cultural biography of things: commoditization as process. Teoksessa Appadurai, A. (toim.) *The social life of things*, 63–91. New York: Cambridge University Press.
- Korkiakangas, P. 1999. Muisti, muistelu, perinne. Teoksessa Lönnqvist, B., Kiuru, E. & Uusitalo, E. (toim). *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*, Tietolipas 155, 155–176. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koskinen, S., Nieminen, M., Martelin, T. & Sihvonen, A-P. 2003. Väestön määrän ja rakenteen kehitys. Teoksessa Heikkinen, E & Rantanen, T. (toim.) *Gerontologia*, 25–32. Tampere: Duodecim.
- Kroger, J. & Adair, V. 2008. Symbolic meanings of valued personal objects. Teoksessa *Identity transitions of late adulthood. Identity: An International Journal of Theory and Research* 8, 5–24.
- Kuoppamäki, S-M., Wilska, A-M. & Taipale, S. 2017. Ageing and consumption in Finland: The effect of age and life course stage on ecological, economical, and self-indulgent consumption among late middle-agers and young adults between 1999 and 2014. *International Journal of Consumer Studies* 41, 457–464.
- Kuusi, P. 1961. 60-luvun sosiaalipoliittikka. *Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja* 6/1961. Helsinki: WSOY.
- Kylkilähti, E. 2012. Toteuttajia, epäonnistujia ja irrottautujia – nuoruuden kulttuuriset ihanteet omaelämäkerrallisissa teksteissä. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Kylkilähti, E. 2018. Kulttuurista peliä palveluissa: Kuluttajataktiikoiden ja nuorten toimija-asemien esitysteoreettinen tarkastelu. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Laumann, E.O. & House, J.S. 1970. Living room styles and social attributes: the patterning of material artifacts in a modern urban community. *Sociology and Social Research* 54, 321–342.
- Lauronen, E. 1991 Unelma ja sen toteuttajat: tutkimus suomalaisista omakotirakentajista. *Asuntotutkimuksia* 3. Asuntohallitus, Tutkimus ja suunnitteluosasto. Helsinki.
- Lehtonen, T-K. 2008. Aineellinen yhteisö. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lehtonen, T-K. 2015. Tavarat ja vapaus. *Tiede ja Edistys* 40(2), 103–122.
- Levy, S. J. 1959. Symbols for sale. *Harvard Business Review* 37, 117–124.
- Lindbeck, A. 1997. Incentives and social norms in household behavior. *The American Economic Review* 87(2), 370–377.
- Lunt, P. & Livingstone, S. 1992. *Mass Consumption and Personal Identity*. Milton Keynes: Open University Press.

- Lupton D. & Noble, G. 2002. Mine/not mine: appropriating personal computers in the academic workplace. *Journal of Sociology* 38(1), 5–23.
- Mannheim, K. 1952. The problem of a sociology of knowledge. Teoksessa Kegan, P. *Essays on the Sociology of Knowledge*, 134–90. London: Routledge.
- Marx, K. 1867/2008. *Capital: A critique of political economy*. Volume 1. London: Penguin Books Ltd.
- McCracken, G. 1986. Culture and consumption: A theoretical account of the structure and movement of the cultural meaning of consumer things. *Journal of Consumer Research* 13, 71–84.
- Miller, D. 1987. *Material Culture and Mass Consumption*. Oxford: Blackwell.
- Miller, D. 2010. *Stuff*. Cambridge: Polity Press.
- Moeller, S. & Wittkowski, K. 2010. The burdens of ownership: reasons for preferring renting. *Managing Service Quality* 20(2), 176–191.
- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 51–72. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Moisander J. 2001. Representation of green consumerism: a constructionist critique. Väitöskirja. Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Moisander, J. 2004. Vihreä kulutus yhteiskunnallisena ilmiönä Suomessa. Teoksessa Heiskanen, E. (toim.) *Ympäristö ja liiketoiminta – arkiset käytännöt ja kriittiset kysymykset*, 291–302. Helsinki: Gaudeamus.
- Moisander J. & Valtonen, A. 2006. *Qualitative marketing research. A cultural approach*. London: Sage.
- Niemelä, M. 2008. Ikääntyvän väestön kulutustapojen muutokset vuosina 1966–2001. Teoksessa Tuominen, E. (toim.) *Näkökulmia eläkeläisten hyvinvointiin – toimeentulosta kulutukseen ja ajankäyttöön*, 31–64. Eläketurvakeskuksen raportteja 4/2008. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Parment, A. 2013. Generation Y vs. Baby Boomers: Shopping behavior, buyer involvement and implications for retailing. *Journal of Retailing and Consumer Research* 20, 189–199.
- Price, L.L., Arnould, E.J. & Curasi, C.F. 2000. Older consumers' disposition of special possessions. *Journal of Consumer Research* 27, 179–200.
- Puhakka, E. 2010. Keskiluokkainen kulutuseetos 1920–1950-luvuilla syntyneiden suomalaisten kulutuskerronnassa. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Pulkkinen, L. & Polet, J. 2010. Tyydytystä ja huolta aiheuttavat asiat elämässä. Teoksessa Pulkkinen, L. & Kokko, K. (toim.), *Keski-ikä elämänvaiheena*, 75–91. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Pöysä, J. 2006. Kilpikirjoitukset muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Fingerroos, O. & Peltonen, U-M. (toim.) Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä, 221–244. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pöysä, J. 2010. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (toim.) Vaeltavat metodit, 331–360. Helsinki: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Hämeenlinna: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sarantola-Weiss, M. 2003. Sohvaryhmän läpimurto: kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Snare, F. 1972. The concept of property. *American Philosophical Quarterly* 9(2), 200–206.
- Stahl, S. 1977. The Personal Narrative as Folklore. *Journal of the Folklore Institute* 14, 9–30.
- Stark, E. 2002. Agraariköyhyyden muistot nykyhetkessä. *Yhteiskuntapolitiikka* 67(6), 513–522.
- Strand, T. & Autio, M. 2010. Kauniit naiset, urheilulliset miehet? Sukupuolen tekeminen nuorten menestystarinoissa. *Kulutustutkimus.Nyt* 4(2), 35–50.
- Sulkunen, P. 2009. *The saturated society: governing risk and lifestyles in consumer culture*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Suomen virallinen tilasto: Väestöennuste 2015-2065. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html. Viitattu: 19.3.2021.
- Suomen virallinen tilasto: Kotitalouksien varallisuus 2016. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/vtutk/2016/vtutk_2016_2018-06-05_tie_001_fi.html. Viitattu: 2.4.2021.
- Suurpää, L. & Vehkalahti, K. (toim.). 2014. *Nuoruuden Sukupolvet: Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Juvenes Print.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. *Tapaustutkimus kasvatustieteessä: Case study in research on education*. Oulun yliopisto.
- Taira, T. 2004. Kartanpiirtäjän kulkuneuvo. Kirjoituskilpakeruun lukumahdollisuuksista. Teoksessa Kurki, T. (toim.) *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*, 40–64. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1002. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylän yliopisto: Tammi.
- Turunen, L.L.M. & Laaksonen, P. 2011. Diffusing the boundaries between luxury and counterfeits. *Journal of Product and Brand Management* 20(6), 468–474.

- Veblen, T. 1899/2002. Joutilas luokka. Suomentaneet Arppe, T & Riukulehto, S. Helsinki: Art House.
- Wallendorf, M. & Arnould, E.J. 1988. My favorite things: a cross-cultural inquiry into object attachment, possessiveness, and social linkage, *Journal of Consumer Behavior* 14, 531–547.
- Wapner, S., Demick, J. & Redondo, J.P. 1990. Cherished possessions and adaptation of older people to nursing homes. *The International Journal of Aging and Human Development* 31(3), 219–235.
- Weber, M. 1905/1980. Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. Suomentanut Kyntäjä, T. Juva: WSOY.
- Willman, A. 2001. Yhteistyön ristiriitaiset puheet. Diskurssianalyttinen näkökulma luokanopettajien tulkintoihin tiimityöstä. Väitöskirja, Oulun yliopisto.
- Wilska, T-A. 2002. Me – a Consumer? Consumption, identities, and lifestyles in today`s Finland. *Acta Sociologica* 45(3), 195–210.
- Wilska, T-A. 2004. Ikinuoret? Suuret ikäluokat ja kulutusyhteiskunnan nuortuminen. Teoksessa Erola, J. & Wilska, T-A. (toim.) *Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus*, 241–257. Jyväskylä: SoPhi.
- Wilska, T-A. 2011. Vastuullinen kuluttaminen. Teoksessa Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M & Mäkinen, J. (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta globaalissa taloudessa: Kriittisiä näkökulmia ja johtamisen apuvälineitä*, 189–209. Helsinki: Gaudeamus
- Wilska, T-A., Nyrhinen, J., Uusitalo, O. & Pecoraro, M. 2013. Suomalaisten kulutustyyylit ja ostoympäristöt. Teoksessa Wilska, T-A. & Nyrhinen, J. (toim.) *Kuluttajat ja tulevaisuuden erikoiskauppa: ERIKA 2020 -hankkeen loppuraportti*, 12–37. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.

Liitteet

Liite 1. Kirjoituskutsu

Taustatiedot:

Täytä alle tähdellä merkityt pakolliset henkilötiedot. Jos haluat osallistua vastaajien kesken arvottavan lahjakortin (100 e) arvontaan, kirjoitathan myös puhelinnumerosi ja sähköpostiosoitteesi mahdollista yhteydenottoa varten.

Lomakkeeseen vastaaminen on täysin luottamuksellista, eikä osallistuneiden tietoja luovuteta eteenpäin. Tutkielmassani hyödynnettävät kirjoitelmat käsitellään anonyymisti, toisin sanoen kirjoittajat eivät ole tunnistettavissa loppuraportissa.

Sukupuoli*:

Syntymäaika ja -paikka*:

Asuinpaikkakunta*:

Puhelinnumero:

Sähköpostiosoite:

Vastausohjeet

Kirjoita omalla kielelläsi ja tyyllilläsi aiheesta: *Mitä tavaroiden omistaminen sinulle merkitsee ja miten se on muuttunut elämäsi aikana.*

Tavaroina voit käsitellä laajasti kodin irtaimistoa ja käyttöesineitä: ruohonleikkuri, taulut, harrastusvälineet, polkupyörä, porakone, auto jne. Kirjoittamisen apuna voit halutessasi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Minkälaisia muistoja sinulla on jostain omistamastasi tärkeästä tavarasta?
- Minkälaiset asiat ovat motivoineet sinua omistamisessa?
- Onko suhtautumisessa omistamiseen tapahtunut muutoksia elämäsi aikana?
Milloin ja miksi?
- Mitä muita vaihtoehtoja näet tavaroiden omistamiselle; oletko esim. vuokrannut, lainannut tai käyttänyt palveluja omistamisen sijaan ja missä tilanteissa?

Liite 2. Aineistotaulukko: taustatiedot

Keksitty nimi	Sukupuoli	Syntymävuosi	Ikä
Jaana	Nainen	1963	58-vuotias
Virpi	Nainen	1963	58-vuotias
Tarja	Nainen	1963	58-vuotias
Kirsi	Nainen	1962	59-vuotias
Jarmo	Mies	1960	61-vuotias
Ossi	Mies	1957	64-vuotias
Sirpa	Nainen	1956	65-vuotias
Juha	Mies	1955	66-vuotias
Raija	Nainen	1955	66-vuotias
Anne	Nainen	1954	65-vuotias
Elsa	Nainen	1950	71-vuotias
Soile	Nainen	1950	71-vuotias
Markku	Mies	1949	72-vuotias
Pirkko	Nainen	1949	72-vuotias
Anja	Nainen	1949	72-vuotias
Hilkka	Nainen	1940	81-vuotias
Tyyne	Nainen	1937	84-vuotias
Liisa	Nainen	1930-luvulla	80–85-vuotias